

ВІСНИК ГЕРМАНІАЛЬД

- VISNYK

Свобода народам!
Свобода людині!

Союзний - політичний місячник

ЗМІСТ

Е. М. — 24.XII 1958	1
I. В-к — Підступний гість з Москви	1
М. Кунір — Християнська система вартостей	4
Д. Д. — Його Милість Іван Mazepa, Гетьман	6
Е. М. — Листи до любезних земляків	7
I. Хорольський — Далекосягла реформа	8
A. Карайдубина — Львівський економічний район	11
I. Вовчук — До трагедії Бориса Пастернака	14
P. Кізко — „Казка” Л. Первомайського	17
У. Самчук — Чого не гойть огонь	21
M. Бутович — Сіра дивізія	25
O. Соколішин — З діяльності Українського Народного Університету	30
O. Ф. — За спільну справу — спільними силами	31
Зміст Вісника за 1958 р.	32

ОРГАНІЗАЦІЯ
ОВОРОНИ
ЧОТИРЬОХ
СВОБІД
УКРАЇНИ

Statement required by the Act of August 24, 1912, as amended by the Acts of March 3, 1933, and July 2, 1946 (Title 39, United States Code, Section 233) showing the ownership, management, and circulation of

VISNYK THE HERALD, published monthly at New York, N. Y. for October 1st 1958.

1. The names and addresses of the publisher, editor, managing editor, and business managers are: Publisher: Organization for Defense of Four Freedoms of Ukraine, Inc. Address: 315 E. 10th St., New York 9, N. Y. Editor: Iwan Wowczuk, 230 East 4th Street, New York 9, N. Y. Managing editor: Iwan Wowczuk, 230 East 4th Street, New York 9, N. Y. Business manager: Valentina Jurtschenko, 121 St. Marks Place, New York 9, N. Y.

2. The owner is: (If owned by a corporation, its name and address must be stated and also immediately thereunder the names and addresses of stockholders owning or holding 1 percent or more of total amount of stock. If not owned by a corporation, the names and addresses of the individual owners must be given. If owned by a partnership or other unincorporated firm, its name and address, as well as that of each individual member, must be given.) Name: Organization for Defense of Four Freedom of Ukraine, Inc. Address: 315 E. 1th Street, New York 9, N. Y. (No stock holders). Principal officers: Iwan Wowczuk, President, 230 East 4th St., New York 9, N. Y., Wolodymyr Nestorczuk, Secretary, 94 Harrison Pl., Brooklyn 37, N. Y., Theodor Kachaluba, Tres., 347 East 10th Street, New York 9, N. Y.

3. The known bondholders, mortgagees, and other security holders owning or holding 1 percent or more of total amount of bonds, mortgages, or other securities are: (If there are none, so state.): None.

4. Paragraphs 2 and 3 include, in cases where the stockholder or security holder appears upon the books of the company as trustee or in any other fiduciary relation, the name of the person or corporation for whom such trustee is acting; also the statements in the two paragraphs show the affiant's full knowledge and belief as to the circumstances and conditions under which stockholders and security holders who do not appear upon the books of the company as trustees, hold stock and securities in a capacity other than that of a bona fide owner.

5. The average number of copies of each issue of this publication sold or distributed, through the mail or otherwise, to paid subscribers during the 12 month preceding the date shown above: (This information is required from daily, weekly, semiweekly, and triweekly newspaper only.)

Iwan Wowczuk — Editor in Chief.

Sworn to and subscribed before me this 22 day of September, 1958 — Nicholas Hawrylko, Notary Public, State of New York No. 41-1716550, Qualified in Queens Ca. Term expires March 30, 1959. (Seal).

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД „ВІСНИКА”

Відділ ООЧСУ — Чікаго — Південний

По 1 дол.: О. Ярема, В. Турчиновський, Р. Білоскурський, О. Зрада, О. Галан, О. Куц, Я. Комаринський, Т. Мураль, В. Шатинський, І. Петрушак, І. Добрянська, А. Гайдук, М. Білецький, І. Салацький, М. Яруняк, В. Савчак, Н. Н., М. Остап, М. Івахів, П. Танчак, В. Микитин. (Збірщик О. Галан).

УПРАВА 2-го ВІДДІЛУ ООЧСУ В НІЮ ЙОРКУ
ділиться сумною вісткою, що 2-го січня 1959 р.
відішов на вічний спокій

ГРИГОРІЙ ВОВЧУК

довголітній член ООЧСУ, один з основників 2-го Відділу, свідомий і жертвенній українець.

Некійний народився 12-го лютого 1894 р. в м. Єзупіль, повіт Станиславів, Зах. Україна. Приїхав до Америки в 1912 р. Полішив у смутку Дружину Еву, сина і дві доньки та 6 внуків. Похорон відбувся 10-го січня ц. р. у Філадельфії.

Спи спокійно, Друже! Нехай чужа земля буде Тобі легкою!

Управа 2-го Відділу ООЧСУ в Нью Йорку

Відділ ООЧСУ — Клівленд

(Збірщики: М. Бібік, П. Гупаловський)

По 2 дол.: М. Бібік, І. Кузняк, Г. Кріслатій, П. Гупаловський, М. Дзюба, І. Дзюба, І. Гаврилів.

По 1 дол.: М. Гейниць, П. Опацький, М. Тимош, М. Нич, І. Карпінський, В. Мацієх, Л. Боровець, Д. Ягольницький, П. Опацький, І. Гринь, М. Кушнір, С. Савчак, С. Дармограй, П. Кіналъ, В. Лаврів, М. Сикета, І. Вишнівський, М. Дмитрів, М. Соляр, М. Турчиновський, М. Місекевич, І. Озарко, С. Рапій.

Відділ ООЧСУ — Бетлігем

(Збірщик В. Загвоський)

По 2 дол.: В. Завгоський, І. Швець, П. Гентиш, В. Ковалік; В. Кацапір — 1 дол.

Відділ ООЧСУ — Нью Йорк

(Збірщик В. Магаль)

По 5 дол.: Г. Вовчук, Д. Залізняк, В. Магаль.

По 1 дол.: С. Сипняк, П. Гуль, М. Черепньовський.

19-ий Відділ ООЧСУ — Міннеаполіс

30 дол. — прибуток з імпрез Відділу.

Відділ ООЧСУ — Бофало

(Збірщики: О. Коцут і Т. Михаськів)

5 дол. — Е. Л. Калина.

По 2 дол.: Т. Михаськів, М. Палцан, П. П., Б. Мороз, П. Никифорук.

По 1 дол.: П. Білецький, С. Квасницький, В. Шарван, С. Жаборинський, М. Мандзій, М. Барицький, М. Кладочний, М. Данило, О. Зілінський, В. Бідула, І. Сало, П. Бутрин, І. Нижник, В. Юрчишин, Р. Сідуляк, І. Яцишин, М. Стадник, В. Данилюк, О. Кулик, Гринчак, П. Каспрук, Г. Костів, В. Михальчук, А. Вішка, М. Бурачок, М. Юрків, І. Кравець, В. Глухий, Д. Ганущак, С. Білоус, М. Несторук, М. Плечій, Смитанюк, М. Кіндрат, П. Володька, С. Шипілявий, М. Лисак, Д. Пітулай, Д. Дячишин, Д. Жек, І. Матвішин, І. Мосінчук, М. Писаренко, С. Вуйчик, Ю. Гудимляк, В. Середук, Р. Богнюк, М. Колбя, М. Паславський, П. Биндина, П. Баранюк, П. Потоцький, С. Горганюк, Н. Н., І. Лукевич.

По 50 центів: І. Коростинський, Д. Прінъ, В. Михайліюк; Голобут — 25 центів.

Всім жертводавцям дякуємо!

ВІСНИК

Е. М.

24. XII. 1958

За олов'яними важкими небесами
Немас сяява. Все пожерла мла
І західні хмари — як багряні жили
Зарізаного всесвіту.

Кроваве

Вільмо сліпого сонця визирає
Мов лютий зір вже змученого Зла.

З'явися, Господи! Вернись на мертву землю,
Діткни десницею холодний труп життя,
Дихни вогнем пречистого Різдва
На безвлад плоті, що як дике стерво
Ось розкладається.

І порази!

І порази востаннє.

Аджеж в ін,

Знесилений, двоїться і троїться
В останніх корчах. Вже нема личин
Ще нерозгаданих. Вже знаєм всі личини:

— Лихого штукаря і лицедія,
Фальшивника і вовкулаки духа,
Грача й удавача пустої гри...

О, Господи, яка ж це смертна мука —
Все бачти, все знати —
і не могти!

Ось в ін, покорчений, зібрався знов в клубок
І причаївсь, і нишпорить очима,
Шукаючи хоч мишаючі дірки.

А ми, о, Господи, якби не маси сил,
Охлялі, на останню ту напругу,
На той останній змаг,
На ту останню мить.

I. В-к

ПІДСТУПНИЙ ГІСТЬ З МОСКВИ

Влітку виглядали Хрущова, а в новому році приїхав до Америки, в гості до Меншикова, А. Мікоян — перший заступник правителя ССРР. Енциклопедія советська називає його „найвидатнішим соратником Леніна-Сталіна”, який за Хрущова придумав план розправи з мадярською революцією. В жовтні 1956 р. Мікоян прибув до Будапешту, на третій день революції, для переговорів з представниками національно-революційної влади. Ознайомившись з ситуацією в країні, емісар Кремля поспішив до Москви, а через шість днів, повернувшись до Мадярщини, повідомив уряд Надя про відкликання військ з країни. Ці запевнення офіційно підтверджив імперський уряд. Мадяри повірили і їхня віра стала одною з причин поразки мадярської революції. Слідом за запевненням, московські танки увійшли до столиці і мадяри заплатили за довір’я московському лисові ріками крові. Тепер він прибув до Америки з особливими дорученнями головного боса. На зустрічі в Клівленді, відомий фінансист-американець назвав його справжнім комі-вояжером.

Чого ж приїхав Мікоян? Кажуть на гостино, але, мов би без запрошення. Сам напросився. Гостюючи Мікоян робить своє діло і то не без сприту. Приїхав на дві години раніше, як його ждали на аеродромі. Сам собі уклав маршрут і, не зайкавши до советського посольства в Нью Йорку, де на нього чекали пікетники, автом поїхав просто до Вашингтону. По дорозі, де зупинявся, уважно приглядався до всіх технічних деталів і дрібниць американського побуту, хвалив американців за діловитість і вправність. За тиждень побував в Клівленді, Дітройті, Чікаго і вилетів до Сан Франціско. Скрізь, куди прибував советський гість, його зустрічали подвійно. Люди з фабрик, заводів

(українці, мадяри, прибалтійці, румуни і інші) зустрічали пікетами советського сановника, руки якого забарвлені кров'ю поневолених Росією народів. Спокійно пробиваючись під поліційною охороною крізь шпалери демонстрантів, Мікоян поспішав до фешенебельних готелів на прийняття, що улаштовували на його честь ділові кола країни: промисловці і фінансисти. На одному з таких прийняттів він заявив, що не обурюється з протестів і каміння, киданого в нього, бо знає, що це не відзеркалює настрою всіх американців, правда, в Сан-Франціско розгніався гість і з обуренням говорив про демонстрації, про які советська преса, докладно описуючи бенкети, ні словом не згадує. Дві Америки по-різному зустрічали кремлівського сановника: робітники з ненавистю і обуренням, а ділова промислово-фінансова — чим-то, сподіваючись інтересу від бізнесу.

Гість це розумів, бо й приїхав на ту другу зустріч — комерційно-торговельну і політичну. Вже при зустрічі з віце-президентом відважився говорити про сепаратне порозуміння між ЗДА і СССР відносно Німеччини і берлінського вузла. Це давня мрія імперського керівництва. На бенкетах Мікоян співав на дружніх нотах, хоч ні на півтона не відступив від вказівок учителя Сталіна, який в „Питаннях ленінізму” вчив, що „Сполучення русского революційного розмаху з американською діловитістю — в цьому суть ленінізму в партійній і державній праці. Тільки така сполука дає нам закінчений тип робітника-ленінця, стиль ленінізму в роботі”. Як вірний учень Сталіна, Мікоян на всіх бенкетах повторював, що кремлівське керівництво хоче вчитися діловитості і настірливості у американців. На сніданку в розкішному клубі, в Дитройті, гість з московського царства запевняв промисловців і фінансістів, що СССР хоче купувати в них промислові вироби,

„VISNYK” — „THE HERALD”

Published by Organization for Defense of Four Freedoms of Ukraine, Inc.

Monthly except July and August when bimonthly.
Second class postage paid at General Post Office,
New York, N. Y.

I. Wowczuk Editor in Chief

Adress: P. O. Box 304, Cooper Station,
New York 3, N. Y.

а Америці продавати сировину. Згадав, що в СССР багато золота, але мало доларів. Ніби між іншим, похвалив американські вантажні авта і джіпи, надіслані під час другої війни, якими Росія завоювала пів-Європи, а зараз стукає в берлінську браму, щоб через невтрализацію західнього Берліну захопити й останню. При цьому похвалив дуже советських людей, які на тих автах роз’їздили по Європі. Один з промисловців запитав Мікояна — коли СССР спроможеться виробляти на кожного робітника автомобіль. Гість запевнив його, що немає чого журистих йому, бо це буде ще не скоро. І промисловець вдовольнився з відповіді.

Висловлюючи жаль з приводу недобрих відносин між ЗДА і СССР, Мікоян запевняв, що тепер ці відносини кращають, нормалізуються, хоч ще й тепер дме холодний вітрець, але він уже не зимовий, а провесняний. І, очевидно, закликав промисловців усе зробити для того, щоб прийшла справжня весна у відносинах між обома державами, щоб мир запанував назавжди. А про причини минулого напіння нехай, мовляв, думають історики; коли б судив про них Соломон, то він поділив би їх надвосі між обома країнами. Ловко співав Мікоян на всіх бенкетах. Ділові кола слухали, аплодували і стверджували, що гість говорить одверто і об'єктивно, бо мріяли про вигоди з торгівлі. Бізнес понад усе! І за тим не побачили лисячих манер советського сановника. В Чікаго, в клубі адвокатів, Мікоян, склавши вину за минуле лиходійство в імперії на її поліцію на чолі з шефом Берією, зауважив таке: „Хрушцов, з яким я цілком згідний, вважає Стівенсона вдумливим американцем, який прагне зрозуміти Росію. Зустріч Стівенсона з провідниками Советського Союзу була рівнозначна зустрічі „на високому рівні”. Стівенсонові ж не вистачило тільки кількох мільйонів голосів, щоб стати президентом. Можливо, що коли б він попросив нас, — ми б йому ці голоси позичили” На таку відвертість Стівенсон чимно відповів: „Я дуже втішений з Вашої пропозиції, але зроблено її пізнувато”. Так в загальному виглядала зустрічі гостя з діловими колами американського світу, що мають вплив на формування політичної думки.

Коли судити з них, то мало є виглядів на зміну дотеперішнього курсу американської політики. Мікоян приїхав не на відпочинок до Меншикова, а пробувати встановити доброзичливі відносини між ССР і ЗДА, яких так потребує імперія, що готується, виконавши семилітку, „стрибнути” в комунізм.

В Москві знають, що без доброзичливого ставлення американських ділових кіл семилітній плян виконати буде важковато. Крім того, упорядкування взаємин із ЗДА облегчить Хрущову закріпити його необмежену владу на 21 з'їзді партії і поможе подолати відцентрові сили націоналів — найнебезпечніші для цілості імперії і комунізму, з яким ніби воюють і ділові американські кола. А що той тиск є всередині ССР, і досить дошкульний, — на це вказує і остання сесія Верховної Ради, на якій схвалено реформу шкільництва, але без 19-ої точки, що нею плянувалося покінчити і з „національною формою” у республіках, а повернути на валуєвську дорогу відвертої русифікації чи обрусіння шкіл. На сесії, депутати Грузії, Латвії, Естонії, України і інших республік (крім Киргизької, Казахської та Узбекської), виступали в обороні національних мов у восьмилітках (які думав ліквідувати Хрущов у демократичний спосіб і запровадити навчання на „общепонятном”), посилаючись на те, що при обговоренні реформи, населення одностайно висловилося за збереження існуючого порядку, щебто вивчення національної і русської мови. Сила національного тиску велика і, поступаючись перед ним, довелося зняти обrusительну точку з закону про реформу. Повчальним є, що ніхто з депутатів РСФСР ні словом не обмовився в обороні національних мов у школах, ліквідацію яких думалося прискорити перетоплення націй в імперському котлі на монолітний советський народ з московською душою і серцем, а імперським мозком.

Можна бути гордим і радіти за той національний клімат, що під його впливом і Рильський з Бажаном, на сторінках „Правди” з 22 грудня м. р., напередодні схвалення закону про реформу шкільництва, виступили в обороні національної мови „В ім'я людини” (заголовок статті). Треба припускати, що національний клімат матиме свій вплив і на січневий з'їзд партії. Зовнішньо-політичні успіхи, які

хочесясягнути Хрущову встановленням доброзичливих відносин із ЗДА перед з'їздом, мають допомогти йому і його соратникам охоронити імперію від національних вітрів, які то там, то тут хитають її. Виразний протикомунистичний курс Насера також непокоїть кремлівське керівництво, яке здає собі справу з того, що унормування відносин ЗДА з арабським націоналізмом загородить шлях московській агресії в азійсько-африканський світ. А це значно утруднить становище Кремля в імперії, бо посиливе дію відцентрових національних сил. Отже, не з добра, ніби несподівано вибралася в гості, без запрошення, перший заступник голови імперського уряду. Він, як той Вовк з байки Глібова, не в гості вибрався, а „живот” імперський рятувати. На тому аналогія з байкою кінчається. Як відомо, глібівському Вовкові Кіт, знаючи що і кому він накоїв, сказав: „Ні, наші козаки ще з розуму не впали, щоб вовка від біди сковали!.. Шо, братіку, посіяв, — те й пожни!”

Інші зустріли советського лиса ділові промислово-фінансові кола в містах країни, можуть якої спочиває на засадах і принципах Декларації Незалежності. Правда, хазяїни Кремля — люди рахубисті і комерційні. Вони хоч і говорять про інтереси пролетаріату, а свою політику, коли доходить до крутого, не раз рятували при допомозі фінансових кіл, яких у себе вони називають „акулами Волстріту”. Не з порожніми руками вибрався й Мікоян до Америки. Перед його приїздом Хрущов відправив у подарунок фінансистові Ітонові трійку білих коней з московською „коляскою”. А на здивування і пострах всім, випустили ракету на Місяць.

**

Після сніданку в клівлендському клубі „Юніон”, до якого належать найвизначніші промисловці і фінансисти стейту Огайо, московський гість поїхав спочивати в маєтку Ітона, який організував зустріч Мікоянові з діловими колами. В маєткові відбулася досить цікава церемонія. Оформляючи подарунок, Мікоян сказав: „Тепер, коли коні Ваші, — можете проїхатись на них”. Московський тренер Фомін, що привіз коней, запряг їх. Ітон з жінкою сіли в коляску, а Мікоян скочив на передок, поруч з Фоміном — стилево одягнутим у московського „ямщика”. Тренер ляскнув батогом

Михайло Кушнір

ХРИСТИЯНСЬКА СИСТЕМА ВАРТОСТЕЙ

Різдво Христове і свята, що за ним слідують, пригадують нам подію, що сталася раз перед двома тисячами літ. Але вони пригадують нам також і другу подію, що постійно в нас доконується і триває. Перша подія, історична, є назовні нас, викликає в нас почування або спонукує до роздумування, до дискусії. Друга подія є в нас самих, вона окреслює наше духове життя, виховує нас і формує, надає вартості нашим осудам і нашим вчинкам. Воно — це народження Бога в людському тілі; подія предивна, чудесна, повна таємниць і неповторна. А друга подія — це діяння цього

~~~~~

і московська трійка понесла по розчищенні дорозі американського капіталіста з дружиною і Мікояном. А як закінчили приємну прогулянку, то дружина Ітона, виходячи з „коляски” захоплено сказала: „Містер Мікоян — найвідважніша людина в світі!”

Отже, виглядає, що недаром приїхав соратник Сталіна до Америки. Ділові господарські відносини між двома країнами пожавляться, а в них прийде і політика доброзичливих взаємин. Читаючи про згадану зустріч в Клівленді, пригадалося, як Гоголь, що умів немилосердно картати Росію, подав її у „Мертвих душах” в образі трійки, яка несамовито носиться по засніжених просторах, прямуючи на Захід. Сотні років та „трійка” колотить світом. Гоголь питав тоді — хто і де зупинить ту сатанинську трійку? Не зупинили її у Варшаві, морально помогли в Будапешті, віддали пів-Берліна, хоч і говорять про боротьбу з комунізмом, але ефективно не зупиняють її і в азійсько-африканських просторах. А сьогодні на ній катається представник фінансово-промислового світу ЗДА, який силою своєї діловитості, настирливости, долаючи різні перепони, утвірджував на американській землі свободу незалежного народу. В небезпечну гру вступили американські ділові кола з кремлівським комі-вояжером.

А уявім собі, що ті кола зустріли б його так, як глібівський Кіт зустрів Вовка. Як би спростилася справа оборони людської свободи від московської комуністичної сатанії. Та, видно, на це ще не прийшов час.

втіленого Бога в нас шляхом системи вартостей, які Він приніс.

Знаємо, скільки запалу перші християни вложили в дослідження першої події, в шукання природи Слова, що „стало тілом”. Декого зачудовують ці палкі дискусії і філософічно-теологічні спори на цю тему. Як це було можливим, — вони запитують — що не тільки теологи і навіть філософи, але й прості, невчені люди в Антіохії, Александрії, в Ефесі, Єрусалимі, — боролися між собою за те, чи Ісус Христос, Син Божий, був „гомоузіос” (цієї самої натури, що й Батько), чи тільки „гомойузіос” (подібної натури)? Або, коли був Богом, то чи був Ним тому, що „став” в часі Богом (по-грецьки: гεγενημένος), чи тому, що перед віками, в вічності „був зроджений” Батьком (по-грецьки: γεγεννημένος). Відомі спори за одне „і” і за одне „н”. Але християнин не буде дивуватися цим спорам, він знає про які великі речі тут ішло. І він є вдячний за це першим соборам і синодам, їх філософам і теологам. Завдяки їм він знає природу Бога-Чоловіка і як він має розуміти тексти Св. Письма в цій справі. Він знає, ким був Христос.

Ці справи належать вже до минулого. Христологічна доктрина є замкнена. Але є відкриті, в деякому змислі, проблеми, що торкаються другої події: змісту християнства та його вартостей. Це значить: вони є настільки відкриті, що вимагають постійної інтерпретації, а це у зв'язку з поширюванням і поглиблюванням людського пізнання, з розвитком філософії і стислих наук, з еволюцією суспільних стосунків.

Отже, які вартості принесло християнство? Насамперед: кому їх принесло? Знаємо з історії, що молода Христова Церква найшлася в перших роках свого діяння перед дилемою: національна релігія чи універсальна Церква? Ішло отже про те, чи християнство має бути обмежено до жидівського народу, себто чи має бути ще тільки одною жидівською сектою, чи повинно мати характер універсальної релігії, понаднаціональної, загальнолюдської?

Єрусалимський собор, що відбувся 50 чи 51 року нашої ери, унапрямив та устійнив шлях походу Церкви в майбутньому. Він поставив її

остаточно на шлях Христового універсалізму. Від цього часу ніколи вже не появиться в Церкві сумнів жидівських християн з Єрусалиму. Назавжди стало ясним, що великі вартості, які Син Божий приніс світові, є власністю всіх і вони призначенні для всіх людей. Відтоді в Церкві не буде народів, ні суспільних верств, упривілейованих чи покривджених. Немає в Ній „різниці між жидом і греком, бо один є Господь для всіх” — каже св. Павло (Лист до Римлян 10, 12). Вартості християнства є для всіх людей. Але на чому вони основуються?

В останніх кількадесяті роках появився в філософії напрямок, що намагається впорядкувати цю сферу нашого умового життя, яка основується на видаванні „оцінюючих осудів”. Називаємо його аксіологією (від грецького „аксіос” — слушний, очевидний). До його визначніших представників належать: Макс Шеллер, Мартін Гайдегер, Ніколай Гартман. Завдяки їм ми ліпше уявляємо собі спосіб постановлення цих осудів та структуру нашого оцінювання. Але вони не дали нам властивого знання про природу вартостей. А втім, вони не могли його дати. Чи поодинокий людський розум, розум, що спирається на авторитет та на досвід одиниці, може переконати всіх людей про непомильну правдивість цієї системи вартостей, яку ця одиниця сама устійнила? Чи коли не будь існував такий великий людський авторитет, якого б визнали всі менші людські авторитети, підпорядкувалися йому всі одиничні та збірні почування й гони, що кермують починаннями одиниць і суспільств? Чи кому не будь вдалося, або чи кому небудь може вдастися підкорити людські почування і ними покерувати?

Те, що не може зробити людина, — доконав Христос. Його роля в цій ділянці основується на тому, що Він встановив гіерархію того всього, що називається вартістю, що Він ті вартості впорядкував і визначив їм властиве місце в цій гієрархії.

Вже не один раз зауважено, що в Христовому об'явленні є афірмовані всі людські вартості. І дух, і матерія, і душа, і тіло, і родина, і кляса, і батьківщина, і держава, і народ, і людство, і продукція, і торгівля. Так, вони є, але вони поставлені на властивих місцях, є згіс-

пархізовани. Завважено також, що начальні вартості в християнському об'явленні переважають у випадку конфлікту з вартостями нижчого ступеня і саме тому людина є зобов'язана до посвяти свого життя в обороні загроженої держави, а дитина повинна зрезигнувати зі своїх уподобань, коли цього вимагає розумний наказ батька.

Можна начальні вартості християнства звести до трьох: Бог, душа, людська особа. Бог, як Творець, Законодавець — майбутній Суддя — є найвищою вартістю, остаточною ціллю. Душа, як самостійне буття, що є основою нашого духовного життя, має притам у відношенні до тіла і матерії. Людська особа, як буття, що існує через себе і для себе (себто для цілі собі тільки властивої), як розумна одиниця — становить мірило речей. Для неї існує родина, народ, держава й господарське життя. Через неї збагачується суспільне життя в аспекті ладу й миру.

Отже — теоцентризм, спіритуалізм і персоналізм.

Сучасні аксіологи залюбки покликаються на Канта, як першого аксіолога. Але ледве чи можна сказати, що цей великий новітній філософ розв'язав проблему вартости. Часто наводять його славне речення: „Веди себе так, щоб твоя поведінка могла стати загальним правилом”. Засада є без сумніву шляхетна, але її непрактична, а передусім — небезпечна; бо Кант робить наше оцінювання, в суті речі, функцією одиничного розуму, суб'єктивізус його і залишає його сваволі людської уяви, почувань, розуму.

Навпаки, Христос вказує нам об'єктивну систему вартостей, отже систему, яку ми не створили, якій ми повинні підкорятися. Вартість в томістичній філософії є прикметою буття, а не твором нашого ума або пожадання, коли б не було об'єктивної вартости в бутті.

Роздумуючи в дні Христового Різдва над тайною народин Сина Божого, знаймо, — що одною з цілей Його приходу на землю було: наочити нас, на чому основується правдива вартість і як безпечна є християнська система вартостей.

Д. Д.

ЙОГО МИЛІСТЬ ІВАН МАЗЕПА, ГЕТЬМАН

Мало є постатей в історії, які кількасот літ по смерті викликали вулькані пристрастей: адорації й ненависті.

До тих небагатьох належить Іван Мазепа, гетьман. Зганьблений, незрозумілій, обріханий, подоланий і виклятий, — він стойть живий: перед противниками і приклонниками.

Що тому причиною?

Прометеївське в нім.

Коли — в легенді — досі орел роздъобує серце зухвалого противника Зевса, то — в церквах досі проклинають душу зухвалого противника Петра. Доказ, що другий так само мало вмер, як і перший.

Доказ, що великий спір, піднятий Мазепою, ще не замкнений. Що Велика Північна війна ще не скінчена. Що Полтава не була „вікторією”.

Чим був Рішельє, Людвік XIV і Бонапарти для Австрії; чим Наполеон для Англії Пітів, тим — ось „вже літ більше двісті” — є Мазепа для Росії: вічне *memento mori!*

Бо він був той, що сидячи в Батурині про Фастів і правий бік мріяв; що „вічний мир і союз Його Царської Величності з Королівською Величністю учинений (в підтвердження Андрієва) — „содержати кріпко” ані серед Війська Запорозького, ані серед „народу Малоросійського” — не спішився...

Бо він був той, що на Крим і до моря нам стежку трудну вказав.

Бо він був з тих, що „не носячи більш невольничі ярма на своїх вольних козацьких шіях, за поміччу Божого скинути тое” навчав...

І за те стягнув на себе гнів противників і заздість і наклеп своїх.

Закидали йому найстрашніший закид невдачників: дурні були його задуми, бо не вдалися! Але він, що впав, — живе досі. Вони ж, що всталися — впали.

Закидають йому, що вмішався недотепно в невблагані права історичного процесу... Але він — не висудити на історичнім процесі прагнув свої права, лише „през шаблю” їх здобути...

Закидають йому його „неморальності” і егоїзм. Але забивають, що егоїзм Івана Мазепи є шляхетніший від альтруїзму Іванів Незнаних.

Бо дійсно не для „лакомства нещасного” лише для ідеї здійняв бунт проти варвара Півночі. Ті (предтечі соціалістів!), що для „соціальної справедливості”, не для України колотнечі зчиняли, як „щенюк Петрик” — „марне гдесть згинули”. Або як Сулимко чи Суховій — „по собі вічну оставили ганьбу”... Мазепу і його ідею не з'їв зуб часу: більш сліпучий як коли будь є її блик.

Що був він неморальний в розумінні тартюфів демократизму, певно!

Він був наскрізь постатю ренесансу. Недурно й називали його противники — „Махіявель і хитрий лис”.

Він мав щось з доби Макіявеля, який казав, що державний муж повинен бути — львом і лисом нараз. Цим дорівнює Хмельницькому. Інші були або лише льви, як П. Дорошенко і П. Орлик. Або — лише лиси, як Бруховецький і Самойлович.

Він був одним і другим нараз.

Коли він з'єднував собі „махієвельською хитростю” і царських воєводів і боярів, і Самойловича і Карла, і хитливу старшину, і ще хитливіших запорожців, які його „ласці рейментарській субмітувалися” — був він геніяльним лисом.

Коли він „здрайців і плутів” як Петрик і інших „своєвольників” на горло карав, „виннішим руки і ноги ломав, голови оттінав і нашибеницях вішав”, або їх „глупство киями вигоняв” — був він львом.

Коли ж уніжені листи до Царського Пресвітлого Величества писав, Кочубейові й Іскрі і тим своїм, що заскора вирвалися наперед, як Палій і Мандріка — голови стинав, або в заслання послав, а водночас Карла кликав, був він лис і лев рівночасно! Особливо ж тоді, коли, нагло скинувши маску, в цілій своїй жахливій величі встав перед виведеним в поле противником, щоуважав себе за генія, але яким грався лише Батуринський лев...

Коли обсервуємо цю трагічну постатю нашого ренесансу, як він не задовольнився ласкою і добродійствами царя, а „зрадив” його; як він не задовольнився дочірнею любов'ю хресници, лише хотів її „уст коралевих”; як він, як свід-

Е. М.

ЛИСТИ ДО ЛЮБЕЗНИХ ЗЕМЛЯКІВ

Від якогось часу поточна преса дихає пусткою, де, справді, немає за що зачепитись. Що ж допіру говорити про пресу рідномовну?

Воно й недивно. Навіть найдотепніша комедія, коли триває задовго, стає нудною. Занадто довго триває комедія холодної війни, комедія т. зв. антикомунізму, комедія т. зв. об'єднаних націй, комедія т. зв. миру, спутників, співіснування, культурного обміну (й не зовсім культурного обману), комедія майсєєвих беръозок і т. п.

Нудно. Навіть інтермедія з нобелівськими лаврами для мертвородженого доктора жіваго ані трохи не помогла.

Як тут не пригадати зловісну й пророчу сенченцю нашого миргородського земляка: „Скучно на етом свєте, господа!”

Читать Нордберг, і в 70-му році життя зберіг вогонь і блиск молодості в очах, і як він впав жертвою апатії втомленої країни своєї, — коли згадати те вічне ворохобне в нім, то мимоволі думаєш про „чортівський еліксір” Гофмана, про Цезара Борджія, про трагічні й блискучі постаті великого Мусу і неспожитого внутрішнього прометеївського вогню . . .

Приборканий дух нашого степу, степу Ігоря і Сірка говорив з нього; і в його „aventures galantes”, і в його суровости рейментарській, і в ласкавій усмішці, і в гніві і в потужнім викликі історії.

Його постаті не знайшла ні адекватної собі оцінки в історії, ані адекватного зображення в письменстві, яке силою експресії дорівнювало хоч-би Гюго або Сенкевичу. Тому й стоїть перед нами ще та постать тривожна в своїй таємничості, загадкова, хвилююча патосом дистанції, притягаюча, не вкладаючись в жодну рамку наших примітивних класифікацій.

І вказує в майбутнє — не лише як Той, що дав нам взірець мети, але й в зірець люд ини. Вищої міцнішої від роз'їджених „моральною” гниллю пізніших віків нащадків.

(ВІСТНИК 1933, січень).

Серед рідного миргородсько-дикансько-копичинецького загумінку варто, все ж, віднотувати два свіжі малоросійські анекdoti.

Анекdot перший полягає на тім, що певний письменник-невдаха, правдоподібно в погоні за зрадливою літературною славою, проголосив сенсаційне відкриття: в нашу прогресивну і т. д., добу — Бога „не било, нет, і бить не может”. Але дотеп не в цім проголошенні, а в тім, що повище відкриття Пилипа з (районового маштабу) Конопель — викликало довгу і традиційно-малоросійсько-винниченківську дискусію.

Виходить, Володимир Кирилович вмер, але повітово-фельдшерська винниченківщина, зразку з-перед 1905 року, ще живе. Як ота давно, здавалося б, перекреслена й припечатана ще памфлетами Хвильового — Сатана в Бочці. Сказано: несмертельна!

Анекdot другий — менш веселий. Певен віршописьменник, ображений на другого віршоперекладчика, критика й редактора в одній особі, прохопився таким ото відкриттям:

Українська література за час своєї примусової коекзистенції так переплуталася з російською, що в багатьох випадках трудно розпізнати, де кінчається одна і починається друга.

Думаєте, що це цитата з тому II Історії української літератури? Помиляєтесь: це зі сторінок новоульмівського офіціозу 13. XI. 1958 р. Той же цитований автор кидає мимоходом для „аргументації” цілу серію найсенсаційніших інших відкрить:

1) Ю. Липа — сатаніст (написав поезію „Василіск”), 2) О. Ольжич — „співець дикунської жорстокості і садистичний смакун подробиць убивства” („Золота, золота борода підпліває рожевою кров’ю”), 3) Д. Донцов, розуміється, — росіянин, 4) Олесь, Зеров, Клен (і тут автор зручно вшрубовує ще й своє ім’я) „починали з російських поезій”, 4) Гординський (!) — як виявляється — „запозичував з Пушкіна” (!?), а вже 5) „усієї вістниківської поезії літературним батьком був — Микола (sic) Степанович (sic) Гумільов”.

I. Хорольський

ДАЛЕКОСЯГЛА РЕФОРМА ОСВІТИ

Імперська „семилітка”, яку має одноголосно затвердити 21 з'їзд КПСС в січні, за визначенням Хрущова, буде стрибком у комунізм. Цей стрибок, як то говориться в тезах, потребуватиме від населення советської імперії величезного вкладу і напруги, ще більших, як було досі, зусиль. Характеристично, що ні в тезах, ні при „всенародному” обговоренні їх ні словом не сказано яким буде те суспільство, збираючись стрибати в яке, заводиться нова стахановщина (вища форма соціалістичного змагання) по всій країні, формуються бригади комуністичної праці. Зате багато говориться про те, що за сім років (1959 — 1965) імперія дожене найрозвиненіші капіталістичні країни у виробництві продукції на душу населення. Над „семиліткою” розважає преса країн, які зирається імперія наздогнати і перегнати.

Відмінним у нинішній „семилітці” проти попередніх п'ятиліток є те, що поруч з старим „догнати і перегнати” в цифрах пляну поважне місце відводиться піднесеню добробуту населення. Заробітна платня робітників і службовців, за пляном, мала б підвищитися за перші чотири роки приблизно на 50%, а в кінці „семилітки” майже подвоїтись при незмінності загального рівня цін. Покищо це тільки плян, але наявність в ньому так увиразненої лінії на поліпшення економічного добробуту населення говорить за те, що імперська бюрократія почала розуміти, що жебрацький рівень, в якому досі трималося населення, стає перешкодою для розвитку промисловості. Неспаста ж теперішній головний бос Кремля почав свою

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

Приголомшений таким водоспадом відкрить, старається пригадати собі увічнену колись Юрієм Яновським постати, що то, „граціозно спершишь на пужално”, уперто каже „нізяз!” Але обернути цей анекдот лише на піньо-холлацький жарт не можна, бо це Року Божого 1958 устами т. зв. нового покоління промовляє вже не наївно-провінціальна гальванізація винниченківщини. Ні, це так проростає (на еміграції!) зовсім не наївне, старанно перековуване в УССР насіння винниченківщини колоніальної.

кар'єру правителя з обіцянок підмастити марксистську ідеологію салом і ковбасою.

Кремлівські керівники знають механіку соціальних відносин і напевно розуміють, що намічуване піднесення добробуту пересічного робітника викличе, очевидно, при виконанні пляну, і активність робітництва, збільшить прагнення населення до особистої свободи і культури та громадської самодіяльності. А піднесення суспільної активності, свободної ініціативи, не шаблонової, а творчої, — московське керівництво найбільше бойтесь. Тому, плянуючи нову семилітку, подумано й про те, як загамувати її, врати у відповідні карби. Міроприємства ті знайшли відзеркалення в тезах семилітки, де говориться про завдання профспілок і в реформі системи імперської освіти, яка є інструментом диктатури, за допомогою якого вона намагається формувати людей таких, як її потрібно.

Рік тому, на грудневому пленумі ЦК КПСС (1957 р.) схвалено було програму діяльності профспілок, в якій намічалось чимале, на таєшні умовини, поширення діяльності їх у представництві їх до адміністрації виробництв. А в тезах „семилітки” про це зовсім не згадується. Натомість профспілки перетворюються в знаряддя адміністрації при організації нової стахановщини і в боротьбі з бракоробами. В советській пресі, де публікуються шаблонові обговорення „семилітки”, впадає у вічі протиріччя обговорень. Читачів запевняється, що населення з „ентузіазмом” приймає плян, включається самовіддано в боротьбу за виконання його, а разом з тим тези семилітки закликають і зобов'язують захопити маси на виконання завдань і наказують, щоб „партийні, советські, профспілкові і комсомольські організації мобілізували робітничу клясу і всіх працюючих на виконання і перевиконання державних завдань на кожному підприємстві”.

**

Все життя в країні вже нині швидко підпорядковується цьому завданню. З виконанням його пов'язана і реформа системи освіти, яку названо „укріпленням зв'язку школи з жит-

Е и АПРЕ МОСКАХЕ ЗАБАХАХА, кре АЙМАТЕПКА
оцархыт, "хаджинекханн дукхони жо кинтт". Пе-
фофопна оцртн в имеппи мак маракокаты мерь:
ученяжкорин за имепкхондо шартто, "оцогимно-
го апопарахинн", кре 3апаса кемпийт, в импакто-
юхонна империи тижехтызжамн, "ихе царатборунне. Тло-
гитте касжын, пефопна, "язакхонион в импакто-
ни хепибичт за оцепкакха оцртн, мак залбак-
хан ячнаажкорини коямакти чаратборунна тенепеши-
ни покн яймажн за имепкхонды. Ойминн же пад-
тияларин оренбиги, кре апопарахинн жишин в ре-
тказах, охебннаго, же лобопнтика, — бола инпин-
де 3 камоли непеджирин оцртнхой синтемн, 3 же
бои гипертипн оцртн. Замичт биринь ямое быт-
и же 3 камоли непеджирин оцртнхой синтемн, 3 же
и же джарин орхондо 3 импортихин жишин в ре-
тказах, охебннаго, же лобопнтика, — бола инпин-
де 3 камоли непеджирин орхондо 3 импортихин жишин в ре-
тказах, охебннаго, же лобопнтика, — бола инпин-
де 3 камоли непеджирин оцртнхой синтемн, 3 же
и же джарин орхондо 3 импортихин жишин в ре-
тказах, охебннаго, же лобопнтика, — бола инпин-
де 3 камоли непеджирин оцртнхой синтемн, 3 же
и же джарин орхондо 3 импортихин жишин в ре-
тказах, охебннаго, же лобопнтика, — бола инпин-
де 3 камоли непеджирин оцртнхой синтемн, 3 же
и же джарин орхондо 3 импортихин жишин в ре-
тказах, охебннаго, же лобопнтика, — бола инпин-

Borjomiéenkin, udo tak garsaro rohoqidziri upo jir-khuliatiho pishnuli mje posaymorojo i qifianyho i-impatrio, noqaznuri, udo a ctyatehtcirkvis iypro-akvintekax, cepeli Morjeli, udo sarihyve cepelihi unko-mlherjeborjeliheba i kqutunisam. Llizanhyiohan horj ce-ctemani ocrutin, udo sarqpintini Morjeli ha fiziani-quin nupari. Ocrutin pedofoms, udo tipebeqonitpacia-ku uipurqintutin norqazanha mukoni s kurtulim, uko kxins kili Morjeli hanlohaqarhink pecciyotik y br-ecocori mukoni, a za mitpmi cettihcera i pogithnini-

малюючи міжнародні зв'язки в Україні. Це відповідає
загальному розвитку міжнародних зв'язків в Україні та
всіх країнах світу. Важливо, що в Україні вже діє
більшість зазначених видів зв'язків, але їх обсяг та
якість ще не відповідають потребам національної економіки.
Важливо, що в Україні вже діє більшість зазначених видів зв'язків, але їх обсяг та
якість ще не відповідають потребам національної економіки.

Ha **#20 octahix 313ax — 19 i 20-my** —
cxaaiheho gyjo supoaaunti a kpaaihi saraiphe,
ogob aksore jecattuhine harahna, a temep, ne-
pet 21-nm 313l0m, no aksoro lotyohs kpalhy, no-
ctahoriheno cracyrasin he3jincchey noctahory i
gyanib a uparajnrogci ichyhojoi cncrtemn saraihp-
a kintta nonepeuhn mocatahoba temep "brinkinake
horo jecattuhinpholo harahna", Bamicrh 060-
B3ikroboj jocil jecattuhin supoaajkyletpca
bocpmntria, 60 jecattuhin supoaajkyletpca
horihae temepuhomy piherei couqajicnhoro
tocnojapctea, skomy nortiplojui jnogn macobinx
tppofechi — uparktnk". Tak sakorinpcto 06-
tphythoraho nortipely pedopmn. A cupara, ohe-
burnho, a homcy ihuomoy.

B teax ugo pefopgy ocorrín, sarrepejkhenx
nirehymom, robooptica, ugo sarrejahn II "e" no-
Bázaan cncrém yarazahnha ha beix etymerix no-
lo, più ohotkroboi imkonin hojhinojan i ha bn-
coxin imkorax sarhilyjohu, — s nüoghnitrom";
Take horzashan y gotpmeenkha bretpeca no-
nirexhiazhieko harazahnha. Chpogea he hors, ii upo-
gyazahn nüoprajanru jecb B 1926—27 pp., upo-
nep. I mojtirexhiazhin, a hepede hirika poibis no-
garjini, ugo mojtirexhiazhinha imkorax, aka mazja no-
ezhazan 3 sarjaphio ocorríto, aka mazja no-
yashan, he nüokhaja hi toro, hi upytoro. Yahi,
sarhilyjohu cepeljho imkoraj, yajin hemitotor-
texhian saahexahn i biyhorrjeho gyjo kriacnhy
cncrém ocorrín a jieactimnikha.

ганізацій (партія і комсомол. — Ред.) з тим, щоб відбрати дійсно кращих людей...” Після реформи, право на вищу освіту в комуністичному суспільстві, в яке стрибнути готовують імперію, треба заслужити відданістю владі. Відновлюється, як бачимо, найгірша практика часів військового комунізму і т. зв. загостреної класової боротьби. Тільки тоді суспільні організації не були ще так дібраними, як то є тепер. Тоді посвідку-рекомендацію від „комбеду” на селі (комітет незаможних селян) можна було добути за літр самогонки, а тепер її доведеться вислужити відданістю урядові і партії, а діти сановників матимуть її через активне становище батьків. Коли досі у високих школах ССРС було студентів з робітників і селян 30-40%, то після реформи їх стане ще менше, іхні місця займуть діти знаті, урядовців та ті, що вислужаться перед владою і здобудуть її посвідку про це. Так буде безпечніше для імперського керівництва. Воно надіється так по-зубутися невдоволення і ересі серед молоді.

Успадковлюючи за нашадками нинішньої еліти провідне становище вsovєтській імперії, реформа має і свої практичні вигоди для семилітнього пляну. Ліквідація десятиліток, замість яких вводяться восьмилітки, зменшить державні видатки на освіту, а 15-16-літні юнаки, яких після закінчення восьмилітки закріплюється за виробництвом, дадуть додаткову робітничу силу на підприємствах і в колхозах. Крім того, зменшиться кількість невдоволеної молоді, яка тепер, після закінчення десятиліток, не попадала до високих шкіл, а таких було сотні тисяч щороку. Хрущовська реформа освіти, закріплюючи за колхозами селянську молодь, після закінчення восьмиліток, перегорожує їй всі стежки виаратися з ненависного колхозу. Необмеженим володарем долі і недолі селянської молоді стає управа колхозу і вона буде, на вимоги фельдфебелів кадрових, організовано відряжати в промисловість залів робочу силу, коли вона буде на селі. В такий спосіб уряд імперії, через політехнізм, що либонон с підставовою догмою у формуванні нової людини комуністичного суспільства, плянує пов'язати марксівську теорію з вимогами московської практики. В поясненнях до реформи шкільництва сам бос не ховає, про що ідеться. „І виходить, що малоосвічений практик, го-

лова колхозу, або бригадир, — він цінніший для господарства, як той, що приїхав у колхоз, хоч теоретично він і добре підготований, але не може пов'язати теорії з практикою”.

**

Реформа передбачає трьохступневу систему освіти. Перша ступінь — восьмилітка, яка, „розв'язуючи завдання трудового і політехнічного навчання, має „ознайомити учнів з різними видами праці в нашому (советському) суспільстві”. В невеликих селах, як говориться в тезах, зберігаються і чотирьохлітки. Після закінчення восьмилітки, молодь повинна „включитись в суспільно-корисну працю на підприємствах і в колхозах”. А як же з середньою освітою? Тези передбачають три типи її, з трьохрічним курсом. Основним і типовим для другого ступеня є трьохрічні школи робітничої і селянської молоді, в яких молодь вчитиметься, працюючи на виробництвах і в колхозах. Другим типом другого ступеня (для набуття середньої освіти) мають бути трьохрічні політехнічні школи з виробничим навчанням. Це, властиво, бувши школи фабрично-заводського і с.-г. учеництва, в яких молодь половину дня працює на підприємствах, а другу половину відбуває теоретичне навчання. Третім типом, для набуття середньої освіти, мають стати трьохрічні технікуми, в яких молодь буде здобувати робочий фах і звання фахівця-техніка. Як бачимо, молодь, після закінчення восьмилітки, закріплюється за виробництвом і т. зв. середню освіту може здобувати, працюючи на ньому по-стахановськи, на протязі трьох років. Тези рекомендують приділити особливу увагу для заочного навчання молоді, що працює на виробництві. Коротко кажучи, загальна освіта зводиться до мінімуму, а з 15 чи 16 років юнацтво, коли матиме змогу, могтиме пробувати її здобувати, не відриваючись від виробництва та ще й заочним способом. Зате для обдарованих з фізики, математики, хемії і біології, очевидно, тих, яких рекомендуватимуть суспільні організації, в тезах пропонується створити спеціальні школи.

Третім ступенем освіти буде висока школа, яка готує кадри інженерів та інших високих фахівців в інститутах, а в університетах — фахівців науково-дослідних установ і викладачів середніх шкіл. В тезах реформи наголошено

А. Корайдубина

ЛЬВІВСЬКИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РАЙОН

За наказом Центрального Комітету московської компартії, VII сесія Верховної Ради ССР в 1957 році, створила на Україні 11 економічних районів, а серед них два і в західних областях — Станіславський та Львівський.

До Львівського економічного району належать території Львівської, Волинської, Рівненської і Тернопільської областей. Центральна і обов'язковість поєднання навчання у високих школах з працею на виробництві, рекомендується, як зразок, заводи-втузи (завод-вища технічна школа). Так в загальних рисах виглядає структура пореформної освіти, яку впроваджується разом з семилітнім пляном у промисловості.

Мабуть заживо говорити, що через систему освіти найвиразніше віддзеркалено державно-суспільний лад, бо ж вона (система) готове кадри для нього. На початку було згадано, що большевики готуються через семилітній плян стрибнути в комуністичне суспільство, не згадують, як вони його уявляють. Переглянувши коротко основні залеження реформи системи освіти, можна собі уявити, яким його плянується в Кремлі: суспільством бездумних, рефлексорних виконавців-роботів, якими буде керувати „найобдарованіша” провідна верства, що свої привілеї закріпляє в спадщину нащадкам. Хоч закону про спадщину ще немає, але її забезпечує запроваджувана реформа шкільництва. Як бачимо з схеми пореформеної освіти, то основним шляхом для набуття середньої освіти селянської і робітничої молоді стане заочне навчання і вечірня школа. Яка то буде освіта для 15-16-літніх підлітків, — не трудно уявити. Тільки вийнятково міцні й обдаровані підлітки зможуть сполучити вечірнє чи заочне навчання з советською новою стахановщиною, гонитьбою за виробничими показниками та ще й виявити суспільну активність, щоб одержати рекомендацію до високої школи. Політичне вістря реформи і склероване на те, щоб советській молоді забезпечити найелементарнішу освіту і виробити з неї технічних роботів, бездушних функціонарів. Це й потрібно для большевицького імперського ладу.

південна частина економічного району розташовані на Волинсько-Подільській височині; північна — на піщаній низині півдня Полісся, яка має багато лісів, боліт і озер, з континентально-помірним, м'яким кліматом.

На 1.1 1958 року чисельність населення Львівського економічного району дорівнювала понад 4 млн. душ, або 10% усього населення України.

Загальна кількість населення економічного району дорівнює разом взятій кількості таких країн як Фінляндія, Норвегія і Данія. Густота — 62 чоловіка на один квадр. кілометр. Міське населення становить 23%, сільське — 77%. У Львівській області питома вага міського населення дорівнює 42,1%, у Волинській — 20%, у Тернопільській — 11,4%, а у Рівненській — 13%. Таким чином, згідно московсько-ленінської теорії „союзу робітничої кляси з селянством” та „диктатури пролетаріату”, провідну роль в Львівському економічному районі Москва хоче надати безпосередньо Львівській області, тобто отим 42,1% робітників. З іншого боку — малий прошарок робітництва в Рівненській і Тернопільській областях свідчить за те, що розвиток промисловості в тих областях відбувається дуже пиняво, і обидві області являються для московського окупанта джерелом „трудових резервів” для запроторення населення за межі України.

У Львівському економічному районі нараховується 130 сільських адміністративних районів, 50 міст і 37 селищ міського типу. Найбільші міста — Львів, Рівно, Тернопіль, Луцьк, Ковель, Золочів, Ново-Волинськ (нове місто шахтарів).

Якщо розглянути сучасну промисловість Львівського економічного району, треба обов'язково згадати й за ту промисловість, яка існувала на території цього району за часів окупації Західних українських земель Польщею.

Із загальної кількості 737 найбільших підприємств у 1939 році в Польщі, (до загарбання Москвою Західних земель), на Західну Україну припадало лише 75, тобто приблизно 10,2%, з них у Львівському воєводстві було 33

підприємства, у Тернопільському — 3 і у Волинському — 20 підприємств. З 998 електрівень, загальною потужністю 1663 тисячі кіловат і річною продуктивністю 3945 мільйонів кіловат-годин, на східні воєводства припадало лише 164 електрівні потужності 75,4 тис. кіловат, з річним виробітком 121,9 мільйонів кіловат-годин.

Величезні природні ресурси західних областей України — нафта, кам'яне і буре вугілля, озокерит, природний газ, ліси (25% території), фосфорити, калійні солі, мармур до загарбання їх Москвою майже в Польщі не розроблялися. Після загарбання московським окупантом Західних земель України, він як хижак налетів на всі багатства Львівського економічного району і започаткував приспішенну розбудову підприємств по виробництву сировини і напівфабрикатів, вивозячи їх на підприємства РСФСР. То ж сучасний розвиток промисловості Львівського економічного району має виразно колоніяльний напрям.

За офіційними повідомленнями московської преси, зростання валової продукції по областях, що входять до складу Львівського раднархоспу, виглядає так:

У відсотках до 1940 року

Області	1945 р.	1950 р.	1955 р.
Волинська	32,0	132,0	294,0
Львівська	51,8	341,0	775,0
Рівненська	50,5	166,0	333,0
Тернопільська	36,0	110,0	232,0

(„Радянська Україна” за 1958 рік)

Наскільки наведені показники відповідають правді, перевірити не маємо змоги. Впадає з цих показників в очі тільки одне: Москва навмисне порівнює сучасну розбудову промисловості до її стану в 1940 році, коли ніякої розбудови на передодні війни Німеччини проти СССР на Західних землях України не відбувалося. І якщо у Львівській області в 1955 році зростання валової продукції досягло аж 775% порівняно до 1940 року, це рівнозначне напр. такому прикладові: коли в 1940 році кравецька фабрика виробляла 300 убрань на рік, а в 1955 році виробляє 600, то кількість продукції збільшилась досить мізерно, але відсотково дорівнює аж 200%.

Очевидно, що після закінчення другої світової війни, Москва, ураховуючи невідкличність

третьої світової війни, а також і можливість відокремлення України від СССР, розпочала приспішено розбудовувати на Західних землях України сировинно-видобувну промисловість та промисловість напівфабрикатів, щоб в найближчі роки вичернати природні багатства Львівського та Станіславського економічних районів, рекламиуючи одноразово з тим, про швидку індустріалізацію загарбаних земель за часів „соціалізму” в СССР.

Сьогодні на Західних землях України, як повідомляє московська преса, функціонує понад 2800 великих промислових підприємств, з них 1096 — на території Львівського економічного району. Загальна кількість валової продукції, що її ніби виробляє промисловість економічного району, дорівнює 8,2 мільярдів карб. річно. (За советським курсом грошей — 4 карбованці дорівнюють 1 американському долару).

На території Львівської області нараховується тепер всіх великих, малих, так званих промисловово-кооперативних та кустарних підприємств 450 одиниць. Тут треба не забувати, що Москва до підприємств зараховує навіть міліні-вітряки, шевську артіль, у яких працює 5 осіб, що виробляє 5 пар чобіт на місяць і т. ін.

Все ж таки треба зазначити, що на території Львівського економічного району тепер діють підприємства: машинобудування, автомобілебудування, будування варстатів, сільськогосподарських машин, приладобудування, вугільна, радіотехнічна та інша промисловість.

У самому Львові споруджено великий завод автонавантажувачів, автобусовий завод, електроламповий завод (виробляє електронні рурки для радарів), „Львівсьлімаш” — виробляє машини для боротьби з сільськогосподарськими шкідниками, завод роверів, інструментальний завод та механізований склянний завод. Продукцію цих заводів вивозиться не тільки за межі Львівського економічного району, але й за межі України. Так напр. автонавантажувачі вивозяться до Індії, червоного Китаю, Північного В'єтнаму, до Єгипту. У Львівській області працює одна вугільна шахта, а у Волинській — шість. У Ковелі, Луцьку, Золочеві і Чорткові працюють завод прецизного приладобудування, взуттєва та бавовнянопрядильна фабрика, кравецька фабрика. В Іваничах, Красному і Мізочі виробляють для Москви цу-

кор. У Новоздолбунові та Костополі виробляють цемент. Існує також і ряд заводів для переробки харчових продуктів. Більшість заводів, які існували на сучасному Львівському економічному районі за часів Польщі, тепер реконструйовано.

За відомостями московського статистичного управління у промисловості та на будівництвах Львівського економічного району працює понад 200 тис. робітників і службовців.

В 1955 році в промисловості Львівської області нарахувалось 77189, у Волинській — 27195, в Ровенській — 33521 і в Тернопільській області — 23754 робітники та службовці. Загалом по Львівському економічному районі в 1955 році нарахувалось 161659 робітників і службовців, або в 2,7 рази більше ніж в 1940 році. Московська преса навмисне не подає якої-відсотковій дорівнює чисельність москалів-робітників та службовців в загальній кількості всіх робітників і службовців Львівського економічного району, однаке в пресі знаходимо окремі повідомлення, що Москва весь час прямує до того, щоб всі ключеві посади в промисловості Львівського економічного району знаходились в руках „старшого брата”. Це лежить в її плянах денационалізації українського населення та боротьби з українською національно-визвольною боротьбою.

Питому вагу окремих галузей промисловості за обсягом валової продукції, чисельністю робітників і кількістю підприємств видно з такої таблиці (за московсько-большевицькою пресою):

Галузі промисловості	Питома вага у відсотках		
	Валова продукція	Чисельність робітників	Кількість підприємств
Машинобудування			
і приладобудування	22,8	26,5	8,9
Харчова	24,6	11,8	22,4
М'ясо-молочна	20,5	5,8	30,8
Легка	11,4	20,9	12,8
Лісова, деревообробна			
і паперова	7,8	15,3	9,6
Будівельних матеріалів			
	3,8	6,4	6,4
Енергетична	3,2	1,8	3,2
Паливна	3,1	10,3	4,6
Хемічна	2,8	1,3	1,8

Отже, як кажуть, провідною в раднаргоспі є харчова промисловість, продукція якої потрібна Москві, щоб вивозити її до РСФСР та за кордон. За харчовою промисловістю йде машинобудування та приладобудування. Вона щороку виробляє в середньому на 45,5 мільйонів карб. продукції. Дві третини всієї промисловості зосереджено у Львівській області. Там розташовано 43,3% промислових підприємств на яких працює 58,8% всіх робітників.

Львівський раднаргос має такі функціональні відділи: виробничо-технічний, пляново-економічний, праці і зарплатні, капітального будівництва, транспортний, фінансовий, центральна бухгалтерія, адміністративно-господарський, відділ кадрів і навчальних закладів. Крім відділів центрального апарату, при раднаргоспі створено аж десять управлінь, у яких працює величезний бюрократичний персонал, переважно насланий з Москви.

Хоч московська преса й твердить, що створення раднаргоспів на Україні, а зокрема на Західних землях, поліпшило керівництво й працю підприємств Львівського економічного району, однаке за 10 минулих місяців цього року 18,7% підприємств приписаних їм московських плянів не виконало. Це наочний доказ того, що хрущовська реорганізація керівництва промисловості й будівництва аж ніяк не відрізняється від бувшого керівництва міністерствами. Невиконання плянів, бюрократизм, плутанина в управліннях, безладдя і т. д. як панувало, так панує й далі.

До диспозиції раднаргоспу Львівського економічного району належить і Львівсько-Волинський вугільний басейн, що розташований у південно-західній частині Волинської та північно-західній частині Львівської областей. Його площа становить 10 тис. кв. км. На території басейну є 5 родовищ: Волинське, Забузьке, Межирічинське, Сокальське і Тяглівське. Кам'яне вугілля тут залягає пластами від 0,5 до 2,4 метра кожний, на глибині від 350 до 540 метрів. За якістю кам'яне вугілля Львівсько-Волинського басейну нагадує донецьке та шлезьке і його можна використовувати для потреб промисловості, транспорту і електрівень. Усього у вугільному басейні діє 7 шахт потужністю 2 млн. 400 тис. тонн на рік; будуться ще тринадцять шахт, на будівництво яких мо-

сковський комсомол мобілізував місцеву молодь. Навколо шахт збудовано нові робітничі селища, де мешкають шахтарі з місцевого населення та московські зайди. Мешканальні будинки збудовано нашвидку і вони мають вигляд дерев'яних бараків. Збудовано також і нові міста: Ново-Волинськ і Жовтневе. Розбудовуються і перебудовуються на московський вірець Червоноград і Сокаль. Нові будинки переважно дерев'яні-збірні. Хоч вони й виглядають зокола ніби дуже добрі, але збудовані дуже недбало, примітивно, нашвидку без мешканевих вигід. Однаке Москва вихваляється, що для шахтарів ніби вже збудовано аж 200 тис. кв. метрів житлової площи.

На території Львівського району провадяться тепер геологічні роботи по виявленню газових родовищ. Кілька газоносних родовищ вже знайдено.

Згідно нового московського семирічного пляну, у Львівському економічному районі передбачено розробляти вапняки та пісковики у Тернопільській і Львівській областях, граніт — в районі Клесів, будується завод для перероблення саморідної сірки в Яворівському районі. З неї вироблятиметься сірчаний квас, яким постачатимуться військові заводи РСФСР. Заплановано також збудувати й два хемічні комбінати, що продукуватимуть сировину для штучного волокна і найльону. Буде збудовано й завод виробництва сировини для губчастої гуми — військові потреби.

В галузі легкої та харчової промисловості у Львівському економічному районі працює 184 різних малих і середніх підприємств, які переробляють місцеву сільськогосподарську сировину, а їхню продукцію вивозиться до 16 областей РСФСР. Зокрема вивозиться до РСФСР на військові склади сушена картопля, капуста та цибуля, що їх переробляють Яворівський, Ровенський, Червоноармійський та Бережанський сушільні заводи. Очевидно, що це тільки грімка назва „заводи”, а фактично це малі підприємства майже кустарного типу.

В найближчі роки будуть урухомлені нові м'ясокомбінати, що тепер будуються в Луцьку, Тернополі, Ровно і Ново-Волинську. Вони щоденно перероблятимуть по 20 тонн м'яса кожний. Після переробки м'ясо спрямовуватиметься на консервні заводи Московщини, де кон-

І. Вовчук

ДО ТРАГЕДІЇ БОРИСА ПАСТЕРНАКА

Третій місяць говорить світова преса про „Доктора Жіваго”. Роман набув світового розголосу. Не збирається давати літературної оцінки твору, та це зараз ще й важко, бо політичні пристрасті навколо подій, повязаних з виходом твору, не дають змоги спокійно і об'єктивно підійти до оцінки його. Живемо в часи, коли політикою перейнято усе життя людське — економіка, мистецтво, література, наука і навіть релігія. Може ота переполітикованість і породжує часто замість політики — політичний бур'ян — політиканство, яке дуже часто глушить політичну думку, засмічує і отрує супільне життя.

В романі Б. Пастернак пробує відкинути і заперечити політичний критерій свого твору:

„Твори говорять багато чим: темами, ситуаціями, сюжетами, героями. Але найбільше вони промовляють присутністю мистецтва, що є в них”.

серви переховуватимуться не складах державних резервів.

У Львові працює бавовнянопрядильна фабрика, а в Тернополі будується нова — на 120 тис. веретен. Це фактично буде невелика фабрика, хоч Москва й називає її навмисне комбінатом.

Будується також і Добротворська державна електрівня районового значення, яка працюватиме на вугіллі Львівсько-Волинського басейну. Працюють також у Львівському економічному районі й різні дрібні підприємства по переробці шкір, виробництві взуття, панчіх, трикотажу, верхнього одягу, меблів, тартаки і т. п. Переважно це або вже існувавші раніше підприємства або новозбудовані, однаке вони невеликі, хоч частина їх й реконструйована.

Так виглядає сьогодні один з економічних районів на Україні — Львівський, який безоглядно визискується Москвою для потреб „старшого брата”. А щоб економічно узaleжнити промисловість Львівського економічного району, всі найважливіші варстати, машини та прилади завозяться на підприємства з московських заводів, а також і насилаються різні „старшобратерські” спеціалісти-зайди для керівництва Львівським економічним районом.

Цю думку твору автор конкретизував у розмові з проф. Нілсоном. Ніби продовжуючи її; він сказав, що мистецтво твору „перевищує все в ньому і є суттю, душою і основою зображення”. В ССР, де вся літературна творчість мусить вкладатись в політичні вимоги соцреалізму, подібними категоріями не говорять давно. „Доктор Жіваго” — річ мистецька, хоч роман подекуди розтягнутий, багато схематичності в описі дієвих осіб, не без зайвих сцен, а поява дієвих осіб не завжди зумовлена композиційним укладом твору. Підліток Васька і брат доктора Євграф з'являються в романі несподівано для читача, тоді, коли це потрібно авторові, а не зумовлене сюжетною логікою твору. Не завжди цілі і завершені характери дієвих осіб, навіть доктор Жіваго не позбавлений цього. Та це не зменшує літературної вартості роману, його пізнавального значення.

Пастернак не філософ і навіть не фаховий романіст, він — літературний майстер советської доби. Його роман не є протестом проти всього советського ладу і укладу життя, проте в окремих сценах твору, не завжди пов'язаних сюжетною логікою і архітектонікою твору, автор подав дошкульну правду про советське життя. Доктор Жіваго, визволившись з партизанського полону, де він півтора року чесно служив для перемоги „Октября”, зустрічається в закутині Сибіру з Ларою, дружиною Стрельникового — уславленого командира партизанської ватаги, що утверджувала „Октябрь” в Сибірі.

„Іхні розмови, напівголосні, навіть самі звичайні, були повні значення, як Платонові діялоги. Ще більше, як єдність душ, їх об'єднувала прірва, що відділяла їх від світу. Ім обоюм було однаково немило все фатальне, типове в сучасній людині; її завчена захопленість, криклива піднесеність і та смертельна безкрилість, яку так старанно розповсюджують інезчислимі робітники наук і мистецтва для того, щоб геніальність продовжувала залишатись великою рідкістю”.

Отак подає автор коротко, але річево і правильно, тамтешню дійсність, яка іноді переливається і поза советські береги.

Скоро вже півстоліття працює імперська машина над обезкриленням людей, шаблонізуючи завойовані і завойовувані нації і народи, привчаючи їх, щоб вони захоплювались соціальними здобутками для перебудови земної кулі. Б. Пастернак активно не заперечує со-

ветської системи. Його герой, як і він сам, не воюють з більшевизмом. Але читач роману усвідомлює, що всі пляни побудови імперського царства соціалізму на землі — протиприродні, бо в них перекреслено найстотніше — людину, її духа. Людина в тому соціалістичному танкові стоять збоку, бо

„переважна більшість примушена жити в стані постійної і систематичної роздвоєності і день-у-день говорить протилежне тому, що є противне і радіти з того, що нічого не дастъ, крім нещастя”.

Це написав автор, який на початках революції був певний, що все нікчемне „гідким є для неї” (революції). — Ред.). А в практиці вийшло, що саме оте нікчемне випливло на поверхню і стало провідним. І автор, який з захопленням сприйняв революцію, відходить на бік, залишаючись вірним пореволюційній дійсності.

На сьому десяткові життя в Пастернака, мабуть, зродилася потреба спасти душу, написати щиру, непосередню правду. Без сумніву, що така потреба не в одного Пастернака зrodжується, пишуть, спасаючи душу, більше. Багато є подібного в українській літературі, але воно тільки колись побачить світ. Мабуть і ті, що, мов би, зжилися з подвійним життям, гвалтуючи в собі людське, на самоті творять справжнє мистецтво, з правдою життя. І цим невидимо підважують, чи розхитують імперську дійсність. Сила хроніки Пастернакової — в правдивості. Автор не воює з імперською системою, як то хочуть бачити деякі українські критики, порівнюючи Пастернака до Лермонтова і Шевченка (!). В романі нема ніде контрреволюції, хоч є критичні завважи про колхозне будівництво, як помилку, і крихта критицизму про марксизм. Герой роману не осуджує системи, вони тікають від неї у свій внутрішній світ. Тікає Юрій Жіваго, щоб вмерти в Москві, вийшовши з зіпсутого трамваю, тікає Лара, тікає її чоловік, Стрельников, активний борець за те життя, щоб застрелитись на самоті. Автор не вважав за потрібне подати причин, які змусили його на це. Та це й не важко. Істотним є, що він, як і йому подібні, не вклалися в імперський шаблон, стандарт, зберегли індивідуальність. Тікають в себе ті, що активно сприйняли „Октябрь”, як національно-русське явище.

Ось головний герой, Юрій Жіваго, читає „екстрену” листівку, де говориться про здобуття влади большевиками. Прочитавши повідомлення про перемогу большевиків, він розважає над подіями.

„Яка чудесна хірургія! Взяти разом вирізати ста-рі, смердючі боляки! Простий, без вагань вирок віковій несправедливості, яка звикла, щоб їй кланялися і присідали перед нею. В тому, що це сміливе доведено до кінця, є щось національне, близьке, здавна знайоме. Щось від безапеляційної світоносності Пушкіна, від невгнутій вірності фактам Толстого”.

Пушкін, Толстой і Октябрь! Дехто ще й досі таке порівняння вважає за парадоксальне, але воно дуже правдиве. Так сприйняв „Октябрь” головний герой роману-хроніки, до речі, непролетар. Не через гасла соціальної революції, над якими ще й досі жують нудну жуйку, а вичувши в ньому національний пульс, душу, історичну тяглість Московії. Коли тестъ Жіваго (видатний професор) перебив його, перепи-туючи: „Пушкін? Що ти сказав”, — то Жіваго, захоплений геніяльністю жовтневої операції, продовжував:

„Головне, що геніяльно? Коли б кому небудь дали завдання створити новий світ, почати нове літочислення, він би обов'язково потребував, щоб йому спочатку розчистили відповідне місце... А тут, прошу. Це не бувале. Це — чудо історії, це відкриття бахнuto в саму гущу буденщини, що продовжується без уваги на її рух... Його почато не спочатку, а зсередини, не підбираючи термінів в щоденному житті. Це найгеніяльніше”.

Б. Пастернак влучно схопив найістотнішу прикмету „Октября”. Не гасла рівности і братерства домінували в ньому, хоч їхня роль була поважною, а національний характер, конечностю поновити застарілій імперський меха-нізм і вирізати його боляки, що почали утруд-нювати імперський гін. „Октябрь” — не початок нового, а продовження зсередини. Національно-русских прикмет „Октября” большеви-ки ніколи не відкидали і не заперечували, го-ворячи про інтернаціоналізм в революції. І та-ка характеристика його не може не тішити і не підносити їх, на ній бо базується і нинішня по-літична практика большевизму. Але з часом ставлення до дійсності, що прийшла після „геніяльної операції” у Жіваго міняється, люд-ське переважає. Тоталітаризм вимагає від під-леглих послуху, не терпить найменших збо-ченъ від генеральnoї лінії і тут прийшли труд-нощі: не всі, що захоплювалися геніяльністю

операції, мали силу вгамувати людське, воно змусило утікати в себе. Герої роману, в якій мірі співтворці зла, не стали борцями проти нього, а тільки духовими емігрантами. І про ду-хову еміграцію людей написав роман Б. Пастер-нак, якого слухно Ю. Марголін називає кон-формістом.

Поява „Доктора Жіваго”, як відомо, викли-кала величезний розголос, але спричинений він не стільки літературною подією, як політичною атмосферою, що витворилася з появою твору. Вихрест Б. Пастернак — перший з письменників большевицької Росії одержав Но-белівську нагороду „за продовження великої епічної традиції російської літератури”, як ухвалила Шведська Академія. В Кремлі не витримали такого і, як тільки стало відомо про нагороду, взяли в багнети автора і його твір. Не буду повторювати тих гріхів і провин, які клії автоворі московські літературні і полі-тичні держиморди, погрожуючи вислати його з країни, навіть після того, як він, покаяв-шись, відмовився від премії. Москва обвинува-тила автора роману в порушенні традицій, він, мовляв, виступив „проти традицій російської літератури”. А річ зовсім не в порушенні ро-сійських літературних традицій. Навіть негли-бока аналіза твору переконує, що автор не ви-ходить з них і не валить, а залишається вірним їм. З усіх висловлювань з приводу твору за-слуговує на увагу думка відомого ізраїльсько-го публіциста Ю. Марголіна:

„Пастернак — не бунтівник і не революціонер про-ти режиму, це зовсім ясно. Він іде своєю бічною стеж-кою, поза второваним советським шляхом... Пастер-нак у своєму ставленні до советської дійсності, в своєму упертому несприйманні панівної ідеології і одно-часно — покорі її носіям — несвідомо для себе ви-явився дуже типовим нащадком своїх предків... Цей православний жид і провідний русский поет наших днів якимсь боком своєї вайлуватої і незграбної істо-ти залишається нам кровно-близьким. Пошкодувати треба за ту дріб'язковість, що її виявили в критиці його прекрасної книги надто усердні жидівські націо-налісти, назвали книгу шкідливою за кілька наївних думок про жидівську історію, висловлених в ній. Сов-етським жидам ця книга не пошкодить. Їх з жидів-ської історії виводять всім тиском і гнітом страшної диктатури, і що-більше виводять, тим міцніше їхній зв'язок із жидівською долею... Його шлях (Пастер-нака) з советської Москви в Галилею також своєрід-не повернення в Ізраїль, єдине повернення можливе для русского поета, народженого в глибоко-асиміль-ваній жидівській родині..., для якого Галилея не

тільки батьківщина духе, але і в буквальному розумінні батьківщина життя, щоденного, буденного побуту і праці".

Може Ю. Марголін дещо перебільшує почуття духової і фізичної батьківщини у Пастернака, але безсумнівним є, що сили іх (батьківщин, не лише у Пастернака) найбільше бояться на Москві-ріці, насаджуючи любов до „кипучої, могучої і непобідимої". Чи мав Пастернак аж таке почуття, як пише Марголін, — не важно, важним є, що саме з національного першня, навіть з асимільованої душі конформіста, зродилася на старості літ потреба сказати правду: „Головна частина змісту людини, без якої вона немислима, — читаемо в романі, — ідея вільної людини і ідея життя, як жертві". Мабуть тому московські держиморди і висунули першим обвинувачем проти автора його земляка Заславського, а Еренбург назвав Б. Пастернака егоцентриком. Спосіб не новий в розправі, практику її Москва має на Україні чималу.

Поява роману закордоном не була несподіванкою для московського літературного світу. Автор здав свій твір видавництву „Новий Мір", яке оцінило його, як повість про загибіль інтелігенції в Советському Союзі і повернуло рукопис авторові. Потім італійський комуніст С. д'Анджельо, що проживав у Советському Союзі, з преси, де були надруковані вірші з роману, готового до друку, довідався про твір і повідомив комуністичне видавництво в Міляні. Видавництво попросило автора переслати роман і він це зробив, мабуть не без відома „Госіздату" і Спілки советських письменників. Пізніше, коли роман почали друкувати в Італії, розпочалися причіпки літературного держиморди Суркова; ставилися вимоги повернути рукопис або затримати друк. Коли це не вийшло, то Сурков, поїхавши до Італії на чолі делегації советських письменників, вживав заходів, щоб роман не побачив світу. А як з'явилася чутки про ймовірність нагороди Пастернака, Сурков пробус переконати Шведську Академію вшанувати Нобелівською премією Б. Пастернака разом з советським романістом М. Шолоховим. Академія відкинула такі сугестії і нагородила Б. Пастернака.

Ця деталь цікава, вона проливає крихту світла на московську свистопляску навколо нагороди. Адже в Москві знали, що засуд і ви-

П. Кізко

„КАЗКА" Л. ПЕРВОМАЙСЬКОГО

Советська літературна критика на всі лади галасує про потребу створення високомистецьких творів, у тому числі поетичних. Мало не в кожному літературному органі говориться про необхідність створення справжньої поезії, про конечність боротьби з так званою декларативною поезією. Тим часом, коли появляється в советських умовинах справжній поетичний твір, він зустрічає гостру і дошкільну атаку. Причини цієї атаки різні: то твір не відображає сучасності, то він перекручує дійсність, то відходить у далеке минуле, і т. д. і т. п.

„Казка" Л. Первомайського зазнала збоку советської критики шаленої атаки і осуду. Якийсь критик Олександер Михалевич у „Літературній газеті" ч. 56 за 18 липня 1958 р. „розніс" у пух і прах поему Первомайського. Він її назавв літературним „конфузом", витівкою „самовиразу", а самого поета — „самозакханим нарцисом". Критик звертається до поета:

„...Що ваша казка повинна навіяти молоді? Традиційну і марну „вічну незадоволеність"? Непотрібну тугу за нездійсненим ідеальним? Невіру в людську дружбу? Скорботу світову?"

Советський критик, очевидно, заатакував поезію Первомайського за те, що вона „не відображає сучасності", тобто, не вихваляє большевицького рабського ладу. Про це Михалевич і сам признається:

„...Ні, інші казки шукають, знаходять, швидше хочуть перетворити в бувальщину полтавчани... (мова у віршеві Первомайського йде про Полтавщину, — П. К.). Казку достатку і нечуваного духовного росту, духовного багатства людей. Казку чудес праці й науки. Казку полтавської нафти. Казку Кременчуку буду. Казку полімарів. Казку нової полтавської аномалії..."

Коротше — советський критик (літературний комісар) хотів, щоб Л. Первомайський створив не поезію, а плякат про московсько-большевицькі „досягнення" в Україні.

КАЗКА

1.

На моїй Полтавщині,
у Вишневій долині
Ходить казка про казку —

кляття письменника не в інтересах т. зв. культурного зближення з Заходом, якого так добивається Москва для своїх політичних інтересів. Проте, пішли на це, бо йшлося про те, хто буде репрезентувати імперську літературну традицію на світовому форумі. Московський большевизм, що 40 років запилює очі світові своїм інтернаціоналізмом, не міг погодитись на те, щоб традиції імперської літератури репрезентував син Галилеї, навіть „асимільований конформіст".

Я згадав її нині.
Я згадав, та не знаю,
А чи всю, чи до краю...
Про ключі журавлині
Серце спомином краю.
Пропливли наді мною,
Просурмили весною,
Нагадали про казку —
Зникли за далиною.

2.

Де живе моя втіха?
Озиваються стиха:
Недалеко від щастя,
Дуже близько від лиха.
Якщо маси спромогу,
Одшукавши дорогу —
Очеретяна стріха,
Явір біля порогу.
Вийшов я до світання
І ходив до смеркання.
Тільки жаль і тривогу
Розбудило шукання.

3.

Я шукав її всюди,
Я ходив поміж люди, —
Мов німе запитання,
Серце билося в груди.
Я питав у калині,
У верби і в ялині:
Покажіть мені стежку
До тієї долини,
До незнаного краю,
До діброви, до гаю,
Де я казку зустріну,
Перейму, одшукаво... .

4.

Не говорять. Не хочуть.
Щось ледь чутно шепочуть.
Знов рушаю шукати,
Знов печаль мене точить.
Іду від хати до хати,
Наче хліба прохати.
Подалою мені хліба
Незнайомі дівчата.
Сонце світиться в шибі.
Я кажу їм спасибі, —
Але що мені в тому
Скам'янілому хлібі!

5.

Я стояв біля броду
І дивився у воду,
Відчуваючи в серці
Запашну прохолоду.
Хмарка мріла на сході,
На яснім небозводі.
Не було її зроду.
Нашукався — вже годі.

Аніж серце трудити,
Ти б узявся робити —
Адже ти не хлопчисько,
В тебе жінка - діти!

6.

Справді, я не хлопчисько...
Хай хоч грім, хоч вітрилько —
Я шукати її мушу,
Чую — десь вона близько.
Чую я її подих
В цих просторах, в цих водах,
В травах, схилених низько,
По стежках і на бродах.
Ось вона над водою
Нахилилась лозою,
Обізвалась зітхнанням,
Прокотилася слізою.

7.

Вдягся вечір в кирею,
Внала з неба зорею,
Мов зітхнула — сказала,
Щоб ішов я за нею.
А до котрого краю,
До Сули чи Дунаю,
Чи на схід чи на північ, —
Не сказала. Не знаю.
Де ті коси руські?
Може, в мене в уязі?
Де шукати її маю,
На якій переправі?

8.

На Десні чи на Случі,
Де клубочаться тучі?
А чи, може, на волзькій
Толом спаленій кручі?
Хто вона? Може птиця?
Чом мені вона сниться?
Ох, ті сни неминучі,
Ви глибока криниця!
Понеси мене, пташе,
В давнє, радісне, наше...
... Каже птиця-сипиця:
Все не так, все інакше!

9.

Казка полем блукає,
Казка в лісі гукає,
Казка стежки до мене
Не з учора шукає.
Вийшла казка в дорогу
Із Ольхового Рогу,
Повела її стежка
До моєго порогу.
Я чекав її зранку
На мальованім ганку —
До журби, до знемоги,
Як чекають коханку.

10.

Ішла вона по долині,
Уклонилася білині,
Роздивлялась на квіти —
На червоні й на сині.
Їй зустрілася річка,
Мов струмок — невеличка,
Очеретяні тіні
Не торкнулися личка.
Залишилося в загадці
Жабенятко на латці —
Через річку хутенько
Перебігла по кладці.

11.

І пішла вона далі
Крізь сади розбуялі,
І співала — не знала
Ні журби, ні печалі.
Стежка втотана, бита,
Повилася серед житя, —
Хмарки в світлому шалі,
Сонце повного літа!
Ходить полем лелека,
Палить голову спека,
Сіла казка спочити,
Бо ще стежка далека ...

12.

Облягла її змора,
Мов туман — непрозора:
Не згадас вже казка,
Де жила вона вчора.
Ох, стежки та доріжки,
Вас не виходиши пішки!
Шідвелається, побігла
Через межі, обіжкі.
Бігла казка до ночі,
А розплющила очі
Серед темного гаю
Біля Березоточі.

13.

В тому темному гаї
Ніч на казку чигає,
Грає в листі ічному
Безгоміння безкрає.
В хмарнім небі чи птиці,
Чи летять блискавиці,
А чи грім набирає
Повні відра з криниці?
Злива шурхає в листі,
Чути в реготі й свисті,
Як підводяться крила
У півнібі вогнисті ...

14.

Казка лісом блукає
І на поміч гукає,
В недорослих березок
Допомоги шукає.

Ох, нема допомоги!
Збилась казка з дороги —
Вузлувате коріння,
Пні стають пошід ноги.
Ловлять казку за руки
Мокрі віти-гадюки,
І немає спромоги
Тої збутися муки ...

15.

Я чекаю до ранку
Мою казку на ґанку,
Вже згасив я у серці
Не одну сподівankу.
Небо в блискавках яре
Крають грому удари.
Злива безперстанку
Виливається з хмари.
Де вона? Ще хвилину.
Все забуду, покину,
Не чекатиму більше —
І до неї полину.

16.

Я до казки полину
В ту діброву, в долину,
Де негода ламас
При дорозі калину.
Розсміялось світання,
Обізвалось питання:
Чи та казка у тебе,
В твоїм серці — остання?
Кинь про неї гадати,
Треба серцем владати, —
Чи вона тобі жінка,
Чи дитинка, чи мати?

17.

З двору я вибігаю,
Ось і стежка до гаю, —
Може я на тій стежці
Свою казку спіткаю?
Трави гострі, як леза,
І осика й береза
Наді мною сміються:
Мабуть, ти нетверезий!
Та чи ми тобі свідки?
Казка! Хто вона й звідки?
Обшукай, коли хочеш,
Усі скрині й скритки!

18.

Звідки казка — я знаю,
Я про те не питало,
Лиш які в неї очі,
Я тепер не згадаю.
Світлосині чи карі,
Чи ліс блискавка в хмарі,
Чи прозорі, мов зорі,
А чи темні та ярі?
А чи, може, блакитні,

Як те небо у квіті,
Чи, як попіл на жарі,
Мовчазні й непривітні?

19.

Ну, а що, коли сірі,
Неспокійні, нецирі,
Полохливі, застиглі
У сліпій недовірі?
І берези, і клени,
І різnotрав'я зелене,
І комашки, і звірі
Загули навколо мене:
— Де ж беруться у світі
Тії дурні невміті,
Що спочинку не знають
Ні хвилинни, ні миті?!

20.

Ваша правда... Не буду
Завдавати собі труду!
Обійдуся як-небудь,
Коли зможу — забуду.
Але з твої хвилинни
Я сходив всі долини,
Кров у серці моєму
Запеклася до краплинни.
Я шукав її влітку,
В полі, в лузі, мов квітку,
Зупинявся і кликав:
Озовися, мій світку!

21.

Я шукав її в місті,
В травні і падолисті, —
О, світання печальні,
Довгі ночі імлисті!
Я шукав її весоди,
Надриваючи груди,
І весі час наді мною
Насміхалися люди:
Як там? Знову поразка?
Заспокойся, будь ласка!
Та чи ти не скажений?
Чи була в тебе казка?

22.

Чи була вона в мене?
Наче сонце щоденне,
Як повітря прозоре,
Мов джерельце студене!
Чи була вона в мене?
В жовтні листя черлене
Нам стелили під ноги
Золоті чорноклени!
Чи була вона в мене?
Мов буяння шалене,
Мов травневої зливи
Шумовиння зелене...

23.

Стежка стелиться бита
Поміж трав серед жита.
Вже за казкою тою
Обходив я півсвіта.
Вже зблукав я піввісу*),
Путь-дорогу велику,
Надивився я наслухавсь
Тих казок я без ліку.
Сам казки я складаю,
Сам над ними ридаю,
І лише однієї
Не знайду, не згадаю.

24.

Кличу, жду — озовися,
І до мене вернися,
Хоч спинися на хвилину
І здаля озирнися!
Тільки б вірити й знати,
Що не пізно чекати,
Що ще серце несите
Не втомилось шукати.
Що колись наостанку,
Чи надвечір, чи зранку,
Я тебе ще побачу
На мальованім ганку.

25.

І я серцем зрадію,
І обійми розкіню,
І від пізнього щастя
Затремчу й занімлю.
Вітер буде шаліти,
Розцвітатимуть квіти,
Кину погляд останній
Я на тебе, мій світе, —
І в ту мить наді мною,
Наче пісня луною,
Тихо схилиця казка,
Як на те її ласка.

4 березня 1958 р.

Леонід ПЕРВОМАЙСЬКИЙ

*) „Казка” написана в п’ятдесятіріччя з дня народження Первомайського.

В. Ш. ПЕРЕДПЛАТНИКИ!

Одержаніте перше число „Вісника” 1959 р. (XIII рік видання). Не забудьте вислати річну передплату — \$ 5.00. Віримо, що не захочете бути післяплатником і надішлете зараз передплату. Це ж буде підтримка журналу на ділі.

Редакція

Улас САМЧУК

ЧОГО НЕ ГОЇТЬ ОГОНЬ

(Уривок з роману. Частина II, розділ 6)

VI

Ніч нічого не змінила, не було ні вибухів, ні патетики, ні гарячих слів. Було мало сну. Навали образів і думок заповняли розум, душу, серце, нерви, весь мозок, кров.

Але прийшов знов ранок, знов сходило сонце, земля далі летіла своєю дорогою. Віля восьмої ранку Троян застукає до дверей хатини. Віра була вже одягнута. Просто і звичайно привіталися. Як спалося? Що снилося? З сіней увійшов дебелій козарлюга, незgrabно ніс тацу, казанок окропу, на столі появився білий калач, миска холодцю. Сідали і їли. Далі мінялися словами. А потім почали одягати. Він захотів її провести. Вийшли і пішли засніженою, морозною вулицею. І далі мовчали. І лише коли дійшли до краю гори і де дорога спускається вниз до, так званого, Поталкового млина, що з нього зісталася лише назва, і звідки відкривається широкий краєвид сливе на весь західний Дермань з горою цвинтаря, каплицею св. Онуфрія і верхами монастирської дзвіниці та старих, величезних смерек. І тільки тут Віра знов заговорила.

— А чи знаєш ти, що сталося з твоєю Шпрингдзю? — якось демонстративно, визивно, з ноткою іронії, запитала вона.

Питання було справді несподіване, Троян на хвилі розгубився, настрій швидко мінявся. Був це своєрідний шок.

— А що? — запитав він одразу.

— Питаю, чи знаєш?

— Ні. А де вона?

— Виїхала.

— Не знаєш куди?

— До Берліну.

— Але як? Сама?

— Ні. Не сама. З таким доктором, що його звали Віллі. Може пригадуєш? Його прізвище Баєр. Лицар орденської школи Націонал-соціалістів.

— Хм... — дивувався Троян. А не знаєш, що з нею сталося далі?

— Здається, перебралася до Швейцарії.

— Хм... Цікаво. І правильно зробила.

— Але ж вона, здається, і тобі щось таке пропонувала.

— Можливо. Але я не проходив ніякої такої школи — раз, подруге... Мої і її дороги настільки різні, насільки одинакові наші. А звідки ти знаєш, що вона мені щось пропонувала?

— З моїм заняттям приходиться багато дечого знати. І дуже можливо, що не обійшлося без моого впливу на визначення ваших доріг.

— Як і не обійшлося без моєї на це згоди.

— А може касається? Отряс би порох сандалів і відійшов у світ блаженства. Рації.

— А на кого залишилася б ти зі своїми вбогими тристома дивізіями?

Відповідь була настільки несподівана, що вона зупинилася. І дивилася на нього дуже здивовано. І бачила в його очах іронію, спокій, певність.

— І ще одно, — продовжував він свою мову. Відносно того мільярда карбованців. Не моїх рук діло. Лиши Кесареві Кесареве... І ще останнє: минулого разу ти щось натякала на того Батутіна. До речі: хто він?

— Генерал.

— Знаю. Генерал. В'є під Сталіно Манштайна. Але мені цікаво: чи він знає азбуку?

— Мабуть.

— І все такий дико неграмотний. Як можеш — перекажи йому мою думку.

Вона лише здивовано на нього подивилась. В його очах світілась іронія. — Ну, Павліно! Прощай! — сказав він. Ось так просто твоя дорога! — І показав рукою на широку долину. І спасибі, що не забула. А не видерши — вертайся. Ти для мене ніякий злочинець і судити тебе не буду! Прощалися просто, лише потиснули руки і розійшлися. Він довго проводив її постать, що поволі спускалася вниз сковзькою дорогою, назустріч холодному вітрові. Він бачив простір, Дермань. Чомусь пригадав його минуле. Якісь князі пригадалися. Василь, син Федора Острозького, що був фундатором цієї оселі і того монастиря. Троян не має під рукою ніяких хронік, але знає, що тут у цьому селі була одна з перших друкарень в Україні, що керував нею сам перший винахідник цієї справи у всьому цьому просторі відомий перводрукар на сході Європи Іван Федоров, що прибув з Москви і що втік звідти будучи переслідуваний царем Іваном Грізним за чарівництво. Він був на службі у князя Константина Острозького, заснував в Острозі друкарню і довгий час працював у Дермані, як управитель княжих дібр, а також заложив тут друкарню, що в ній було видруковано багато книг слов'янською мовою.

Тут також перебували й працювали такі визначні і творчі люди української національної культури, як Герасим Смотрицький, його брат Мелетій Смотрицький, рідний брат Северина Наливайка, Дам'ян, тут також перебував близький друг Івана Вишенського, афонський схимник Іов Княгинецький і багато, багато інших відомих і славних людей працювало у мурах отого монастиря, що його дзвіницю видно з цієї гори прозваної Турецькою, або Батиєвою...

І були дерманці не лише хлібороби, ловці, але й воїни. Під мурами їх монастиря лягло і увійшло в землю не мало ворожого трупу, що намагались „стерти“ це місце з лиця землі. Так, наприклад, 1512 року невеликий загін волинян-дерманців-кунян-бударажчан розгромив двадцять п'ять тисячне військо хана татарського Менглі-Герея, визволив 16 тисяч бранців

і взяв в полон десять тисяч татар і турків, яких деякі нащадки і до наших днів живуть отам на „Махобеях”, на „Турецькому”... Тут діяли загони таких борців за право й свободу цієї землі, як Наливайко, Лобода, тут проходили курені Кривоноса, Колодки, Гараська, Небаби, Головацького, що завжди діставали від дерманців велику потугу.

Троян все це знає. Він також знає, що в його власних жилах тече кров одного з них Балаб, чи не Охрима, що проходячи через Дермань під Кривоносом і, будучи тут на постій, закохався у веселу дерманянку, а вертаючись з-під Берестечка — розбитий і ранений, у товаристві Гуци і Бухала, осівся отам у пралісі між двома глибокими ярами, назвавши те місце Залоріжжям.

Троянові здавалося, що він все ще бачить там далеко внизу чорну точку на білому снігу, що помаленьку зникає і є то „Павлінка”. А коли вона таки зникла за закрутами дороги, ген он мало не перед самим перехрестям, під „Лисами”, Троян повернувся і собі. Йшов повільно ходою, зустрічав сусідів, що казали йому по-тутешньому „добреутро”, там то там перекинувся словом, що „холодно, ні? Дядьку Тимоще!”, або „ей-ей, Ганно! Заспала! Куди так біжиш?” З кожним щось промовив, кожне йому відповідало — щось незначне, півжартом.

А в загальному село причаяне, напружене, спокійно-неспокійне. Здавалось, кожне вікно чогось чекає, кожна душа насичена тривогою. Знайшлися пророки, пророчиці. Віщуни. Круки чорні залитали в повітрі. Вороння летіло скісно гнане вітром. Все щось, комусь, про когось віщувало і носились з хати до хати, мовдим, вісті. Там згоріло село. Там напали німці. Там забрали людей. Там розстріляли. День що день...

Троян стягав своїх бригадирів, інколи виходили, переважно ночами, на поля, робили вправи, маневри, нападали, відбивали... На полях глибокий сніг. Попівщина також завалена майже нерушеним снігом, лише час від часу хтось туди навідувався, щоб провітрити магазини, щоб провірити чи все в порядку і чи не побувала там чужа нога. Інколи заходив туди й сам Троян. Оглядав криївки, окопи. Все було під снігом і все непорушно мовчало.

Але Троян зінав, що ось-ось і знов треба вернутись, відновити закинуті місця, зайняти старі позиції. Треба вийти з хат, треба йти в землю. За всіх боків надходили і надходили вісти і кожна гірша останньої. Сходом пройшов Ковпак, заходом поляки, центром Гінцнер і ес-ес обергрупенфюрер фон ден Бах. По їх слідах тягне огнем, димом, згаром. Вони хотіли б не однотут „стерти”, зробити чисте місце й передати за орден Москві, Варшаві, Берлінові.

В кінці лютого, як тільки попустили і втихи гострі вітри, однієї вугільно-темної ночі Троянова бригада непомітно знялася і залишила Залужжя. На полянці між соснами у сірій імлі раннього-ранку стояло півколом вісімдесят чорних постать у коротких кожушках, теплих шапках-ушатках з автоматами завішеними на шиях. Перед ними Троян. На ньому також

жух критий ременем, також шапка-ушатка, також „пашка” на двадцять п'ять зарядів і наган при боці.

Голос його низький, хрипкий, металевий, невиспаний. — Бригадо, — говорив він до своїх бійців. — От і кінець теплим запічкам. Що ж подієш, така вже видно наша собача, сказав би, доленька, бодай би вона скиєла. Але не тратьмо, як кажуть, духе. Не ми самі й не ми останні. Сьогодні, цієї самої ночі на всіх фронтах всієї землі киснуть чи мерзнутуть такі ж, як ви і боронять кожний по-своєму і своє. І наші друзі партизани упісти по всій Волині, в Галичині, на Поділлі, на Холмщині, в Київщині стоять на своїх фронтах... А ворог наш має сто голів — відрубай одну, виростає десять! А треба рубати. І нема назад. І на вітві нема вперед, бо ми в облаві. Перед нами, за нами, над нами — зправа й ліва — ворог, ворог і ворог і лише під нами наша прамати свята Земля! З нами лише ми і нікого біля нас! Ніде, ніяких союзників! Але ми хочемо боротись! І ми будемо боротись! І ми переможемо! А тепер, бійці, кожний на своє місце! Слава Україні!

— Слава! Слава! Слава! — гримнула бригада.

Було сіро, вогко, пронизувало золою, із криївок вигортали пургу, викидали криги.

— Що, братику? Не затишно? — звертався Терешко до бійця, що назвав себе Татяною.

— Е! — екнув той, викидаючи з криївки кригу голими руками, — жити треба, як ти нам не раз казав, невигідно... Й небезпечно, як казав Муссоліні.

— Найгірше, що нема інакше, — докинув до цього найближчий побратим Татяни, що зве себе Оленою.

— А навіцо те інакше, — кіпти Терешко, що роздмухує зі слізами на очах, сухе листя під відром з водою на триночнику.

— Не думаю про себе, про нас, — каже Олена. — Про них... Там. Високо! По Кремлях, по Римах, Берлінах! Що ми тут. Заліз під кущ і сиди, як миша під мітлюю, а от такий Сталін... Лиш послизниш і розтерзають. Або Гітлер... Або той самий Муссоліні.

— Та... — казав, кашляючи від диму і втираючи сльози, Терешко. — Любов народу — страшна!

— Що й казати — страшна!

— Ех, той народ! — докинув Татяна.

— Чого, Татяно, ехати! А сам ти не народ? — казав Олена.

— А чого це ти, Кузьмо, та Татяною перезвався?

— зацікавився Терешко.

— Та ж три тижні спав з Татяною на дерманських Горбайцах і так нео накис, що й сам татянився, — пояснював за Татяну Олена.

— Не легко буде з Татяни переходити на „Пашку”, — далі спокійно, знов дмухаючи на огонь, казав Терешко.

— Е! Тепер і так піст. Призвичаються з ковбаси до цибулі, від хліба до сталінської конституції, призвичаймось і тут.

— То виходить, що й Олена від Олени постав, — цікавиться далі Терешко.

— Постав — так, але з нею не спав — лише чув, що була така Олена Прекрасна, отож захотів нею свою

пiku репану прихорошити, — віддячився Олена Татяна.

— Ти но диви, щоб я часом не прихорошив твоєї ще не репаної, — заявив погрозливо Олена.

— То либонь спробуй! — озвався флегматично Татяна.

— Можу не лише спробувати, але й причепурити, що побіжиш назад до Татяни — чи впізнає.

— Iiii!

— Не ікай, не ікай! Бо як ікну!

— А ну ікни!

— І ікну! Лиш підходить!

І не встиг Татяна докінчити своєї мови, як Олена вже підійшов і заіхав Татяну поза ухом.

Татяна метнувся і відповів. І зчепилися. І пішли один одного обкладати. І нагадували двох ведмедів, що танцюють.

— Сип, сип! — озвались голоси збоку.

— Лий! Олено, лий!

— За чуб його! Так! Та в зуби! Ще! Краще!

— Ей, Олено, не здавайся, держи фронт!

— Татяно, вперед! Маж, маж! По затиллю! А тепер в обход! Олено, не дайся! Вперед, Татяно! Бий! Масти! Лий!

По кількох хвилинах з Олени й Татяни текло потом з чола і кров'ю з носа. Але ні один не здавався... Аж диміло, аж ляски неслися по поляні.

— Е! Е! — почувся голос від командирової землянки. Всі, а також Татяна з Оленою, туди повернулись. Під сосною на розпашки у розкроч з руками в кишенях штанів, стояв командир. — Ей, бійці! Слухайте! А ну-те зі мною котрий! — сміявся Троян, а зуби його блищали, мов намисто. Ніхто на це не обізвався. Троян підійшов близче.

— Та це вони лиш бокс... Щоб золу з костей вигнати, — казав Терешко.

— Але бокс, товариші, не переносить нокавту в ніс. Ти, Татяно, здається, позбавив Олену і так не дуже великого носа, що?

— Нічого, командире, — байдуже озвався Олена.

— До свадьби заросте!

— Ну, то йди вмийся. Розтопи йому, Терешку, снігу...

— Сам викликав... Вибач, — казав до Олени Татяна.

— Яке вибач! Що за вибач! Хіба ти від мене не дістав! Била баба мужика — ха-ха-ха!

— Но-но-но! — боронився Татяна. — Як мало тобі — іншим разом добавлю!

— Це ще побачимо хто кому, — огризався Олена.

По обіді світило сонце, в повітрі пахло провесною, навіть підсвистувала якась, подібна на синичку, пташина, а небом кілька разів знов пролетів відомий шторх з Рівного. Бригада, поївші кандрору приправленого овечим лосям, вся в білих халатах, зливаючись з білим довкіллям, йшла в наступ, робила відворот, обходила, заходила, била перехресним огнем, била в фокус. Ліс мінявся лугом, луг яром, яр полем. Сніг, замети, чорні плями розмерзнів, місцями грязюка.

А коли верталися назад під вечір, робили ще кілька „крийся” і не лише вдавано, а перед справжніми

шторхами, що пролітали іноді досить низько і могли бачити... А потім тягнули кожний копита, мов водовозні клячі, прийшовши до землянок кожний кидався на причі і застигав горі лицем.

Та не на довго. Ось знов сюрчик, знов біжи, знов лава, знов той невтомний командир зі своїм Була-вою. — Бригада! Струнко! Спочинь! Струнко!

Виходить той вічний Залізняк з тим своїм рапортом. Звідомлення з фронтів. Розпорядження і наказ командира. Нагороди, похвали, догани. А далі знов струнко. Знов слава Україні. Знов три рази відповідь! I розходиться!

А там чай, кусень яловичини з хлібом, порція овочів. А там „Боже, великий, єдиний, нам Україну храни!” І сон. Міцний, здоровий на свіжому галуззі сосни, що пахне живицею, під кожухом, що з нього несс потом... Весь ліс криється тъмою й завмирас і лише в різних його кінцях по маскованих криївках, по гніздах високих сосен не сплять вартові, що цілу ніч зорят темноту і стежать за кожним поруком передпілля.

Над ними лиш морозне, зоряне небо і серпик місяця, що западає над Борщівкою.

Спить-відпочиває маленька армія у величезній історії світу, у просторі дев'ятсот мільйонів квадратових кілометрів, у маленькій точці на великій плянеті, вкрита небом і тишею, готова завтра встати, щоб умерти для того, щоб жити життям вічним! Будь благословенна!

Історія світу ніколи не згадає тебе на своїх сторінках, але ти у своїй глибинній і осамітненій величності збережешся у пам'яті тих, що з них постала і для них боролася!

Ішли дні за днями, сонце все вище і вище здіймалося по східах весни, сніг безнадійно тікав, лишаючи мокрі, темні плями болота, перші проліски березня забриніли в різних підгрітих місцях, а бригада все жила своїм „спокійним, мирним” життям.

Прийшов і Великдень, відомий, дерманський Великдень з двома повними, освітленими церквами, з народом, що зливою зливався, як водоспад, зо всіх своїх кутків в загальне море світла, пісень і поцілунків і лише коли під світанок спішили кожний з пасками на розговіння, якась злорадна душа кинула грізне слово — Німці! Слово понеслось, мов блискавка, люди хильнулися, мов хвиля кинута підводним вибухом вулькану хто куди, але це була фальшиві трувога. Німці в той день не прийшли.

Вони прийшли іншим разом, ген пізніше десь в другій половині травня, коли на полях кипіла праця, сіялося і зеленіло, співали жайворонки.

Кілька днів перед тим Троян дістав невиразне повідомлення, що в Рівному формується окремий відділ з якихсь нових ес-есів, так званих, веркишузів, що складалися з польських елементів і козаків, що їх звали узбеками і що той відділ правдоподібно призначений для боротьби з партизанкою. Троян мав всі підстави допускати, що в обсяз інтересів того відділу може входити також і його бригада, але повідомлення про це не сказало нічого конкретного. Взагалі зв'язки

з певними німецькими урядами останніми часами значно погіршились і інформації стали рідшими і скрупішими.

Причин для цього було чимало і, крім звичайного збільшення чуйності німецьких урядів навчених гірким досвідом, не малу ролю відігравав також розрив Трояна з Вірою, що в її руках були чи не всі нитки рівенських інформацій.

У кожному разі Троян був вражливий на кожний натяк в цьому напрямку, тому він зарядив відразу гостре поготівля і, знаючи своїх противників, як людей європейських і вигідних, він допускав, що іх шлях до нього з Рівного с лишею один з двома розгалузками: на Мизіч з північного заходу і на Гільче північного сходу. Він, Троян, негайно увійшов також у контакт з відділами УПА, що в той час вже зформувалась остаточно і два її курені, під командою Полоза і Ясена, стояли в Бущенцині, і разом з ними виробив плян оборони у двох напрямках — Мизіч-Мощаниця-Верхів для Полоза і Ясена; Гільче-Лебеді-Верхів для себе.

Обидва ті відтинки фронту були негайно обсаджені і відповідно забезпечені. Вступ на терен дерманьщини був, здавалось, заблькований.

Але яке було здивування Трояна, коли одного світанку на полях Заставщини, яких п'ять кілометрів перед Залужжям, з'явилися чималі формaciї веркшуців озброєних мінометами. Звідкіля вони і як вони там з'явилися? Не було часу на відповідь. Дві чети Троянової бригади під командою Царенка, що закопалися на узгір'ю перед Лебедями, мусіли спішно лишати свої позиції і квалитися назустріч веркшуцам, яких два кілометри на захід від них, мусіли їх перейняти, прийняти з ними бій на дуже невигідних становищах і дуже нерівною силоюогню і як тільки той бій почав розгорятися, коли у слід за веркшуцями на пригріку Заставщини з'явився великий відділ ес-есів до зубів озброєних автоматичною зброя, що вперто, методично, розгорненою лавою вели наступ на Царенка.

Царенко розщіпив свої відділи, один проти веркшуців, другий проти ес-есів, тих і тих засипав гарячим, відпорним огнем, але ворога було вп'ятеро більше і його лави двома крилами неухильно зближалися загрожуючи оточенням.

Царенко мусів дати наказ до відступу під жорстоким ворожим огнем з дуже добрым прицілом. Відчувалися втрати, падали вбиті і ранені. На щастя в той час від Верхівського лісу почулися кулеметні серії. То був сам Троян з другою половиною своєї бригади, який мусів також залишити свої приготовлені становища на Верховеччині і спішити на допомогу Царенкові. Веркшуци одразу попали під огонь Трояна, для Царенка залишились лише ес-еси. Ті і тамті мусіли припинити наступ і залягти так само на чистому по-лі, приблизно в тому самому місці, де перед хвилиною лежали бійці Царенка.

Бій тривав, з обох боків без перерви барабанили міномети, строчили кулеметні серії і під їх шум, за ес-есами в долині на сіножатах з'явилися три групи

козаків, які одначе не пішли на допомогу ес-есам, долиною, здовж річки, побіля Чеського млина, а по-простували на Дермань з виразним відхиленням до Залужжя.

Троян помітив цей новий маневр трохи запізно, Царенко не зінав про це взагалі. Прорвати лінію веркшуців, щоб загородити козакам дорогу до села, не було можливості. Козаки вже піднімалися під Турецьку гору, вже вступали в зовсім опорожнене село, впаю кілька гранатних вибухів і загорілись перші, крайні хати.

Троян розщіпив свій відділ надвос — більший і менший, менший залишив для прикриття проти веркшуців, а сам з більшим, Верховецькою долиною попід лісом погнався назад на свою Попівщину, бо мав усі підстави думати, що козаки, а з ними й веркшуци напевно не залишаться в селі, а попростують на його гніздо, щоб його зруйнувати. Троян вважав, що не було б сенсу вести бій на імпровізованих, невигідних становищах, ані зчиняти боротьбу в самому селі і єдиним його бажанням було якнайскорше зайняти свої криївки і гнізда на передпіллю Попівщини. Царенко покищо зістався на своєму, дуже невигідному, становищі, майже в запіллю ворога, сам-на-сам, з багато разів переважаючим противником.

Залужжя між тим горіло від краю до краю, все небо стало чорне від диму, вибухи полум'я і запах згару видно і чути було на десятки кілометрів. Але все таки там було дуже тихо, майже не було видно місцевих людей, лиши час від часу було чути рев худоби, мабуть залишеної в хлівах і, час від часу, вниз по схилі гори гналися корови, коні, летіли кури, гуси, котилися свині...

Козаки, а за ними веркшуци, за веркшуцями ес-еси, залишили свої позиції і через палаюче село попростували на південь. Не було сумніву, що їх мета — Попівщина. І дійсно в скорому часі вони з'явилися на південному боці села, зовсім звільнюючи і майже ігноруючи Царенка, що цим маневром був збережений від повного розгрому. Не гаючи часу, він спішно зібрав свої рештки і Верховецькою долиною подався вслід за Трояном.

Троян в цей час вже займав становища своїх укріплень на передпіллю Попівщини, мав перед собою ідеальне поле обстрілу і, як на долоні, міг бачити ватаги ворога до єдиного його бійця, що змішався разом — веркшуци, козаки й ес-еси, втративши лад і порядок, якою масою наближалися до Попівського лісу на тлі велетенської, що закрила весь обрій, пожежі.

Троянівців було мало. Разом з росм, що лишався весь час на місці, як залога, Троян мав під рукою неповні дві чети діг командою свого улюблених Булави і другого, молодого командира Мазура, але всі інші переваги над ворогом були по його боці, включно до тієї одної дорогоцінної години, коли його бійці чекали на становищі і могли розпружити м'язи та перевести дихання.

Обличчя бійців були червоні, як огонь, піт залив очі, уста натомість засихали, язик в роті не хотів повернатися. Але вони припали до землі на своїх вигід-

них, як добра піч, становицях, попригортали свої кулемети і, заперли дихання, чекали. Чекали на своє знане — „Бригада — Огонь!” Чекали на звук свого командира, якого знали і в якого вірили.

Ніхто з бійців не здав, як довго тривало їхнє чекання. Хвилини чи години. Час зник. Лиш був огонь. І лише на передпіллю хаотичною купою наближалось багато людей якось безпечно, байдуже, мабуть, не сподіваючись нічого для себе поганого, знаючи, що їх весь ворог залишився на полях, або то мертвим, або то докраю розгромленим. Близче, все біжче! Ось вже їх зовсім добре видно... До подробиць. Вони помітно втомлені, багато з них ледве пleteуть ногами, зброю несуть на поготівлю, але якось байдуже. Особливо, якось незграбно і вайлувато виглядали узбеки у своїх вушатках і вилинялих советських „гімнастърках”, ліпше тримались веркшуци у якихсь імпровізованих одностроях барви хакі і найкраще виглядали ес-еси у своїх темних, добре допасованих мундирах, у шапочках-пиріжках з тими їх черепами на лобі.

І нарешті той знак огню... Ті два — раз-раз — стріли з револьвера — знак, що обидві бригади починають разом. І нарешті той огонь.

То була картина. Троянівці довго будуть її пам'ятати. Сливе одним звуком брязнули автомати з чотирьох точок. Зосередним огнем. Кулемети з двох боків перехресно. Все, що рухалось спереду, впало, мов підкошене. Вирвались окремі викрики, якийсь рев, окрім вистріли. Дехто зривався бігти і одразу знов клякав до землі. Котились в ями, в межі, припадали хто де міг до землі, повзли на ліктях. І як на те, з-заходу від Тимошівщини показались на полі нові сили єсти озброєних людей, що дуже скоро були розпізнані, як відділи упістів, мабуть, один з куренів Ясеня, що широкою розстрільною наближалася до місця бою, місцями вже залягаючи і вже ллючи серій кулеметного огню по лівому крилі се-есів, що першими пробували було ухилитися якраз до того самого Тимошівського лісу.

Передпілля обернулось у суцільний, непроглядний хаос. До того від пожежі зірвався вітер, по землі потягнуло густим димом, від села з-під пожежі виходило кілька машин, які одначе, замість вступати в бій, підбирали лише всіх тих, що встигли відступити, ес-есів і спішно від'їдждали назад в огонь села. В різних місцях бігли люди, тікали в дим, в огонь. Передпілля швидко завмерло й пустіло. Все, що могло, зникало з очей. Залишались лише трупи і ранені... Нарешті завмерли кулемети і чути було лише окремі постріли автоматів...

І все це разом тривало яких дві години.

Розгром першого карального відділу генерала Гінцера, що про нього згадувала свого часу Віра, був повний. Не було змоги встановити скільки їх вернулось назад до Рівного, але біля двох сотень вбитих і ранених, переважно козаків та веркшуців, лишилось на передпіллі Попівщини. Але й троянівці, особливо чоти Царенка, недорахувались половини своїх бійців. Багато впало, а між ними такі, як заступник Царенка, дуже меткий і бойовий, молодий командир Козир з Верхова, той самий незамінний оповідач, запоро-

Микола Бутович

СІРА ДІВІЗІЯ

(Її формування у Володимирі Волинськім)
(Початок в ч. 11 за 1958 р.)

Табір для полонених старшин українців у Йозефові був приміщений в будинку дівізійного суду. Стара, двоповерхова будова з часів певно Марії Тереси з аркадами у квадратовім дворі. Зле провітрене приміщення з великими кімнатами скрізь пахло або столярським, або палеровим клесом — ознака активності молодої української громади, бо тут уже працював аматорський український театр, були стінні газети, бібліотека-читальня, хор, дуже добрий з диригентом Калітенком, читались реферати на різні актуальні теми. Приділений до тaborової команди, здається, гауптман, проф. історії Томашівський теж часто брав участь у наших гутірках і давав відповіді на питання.

Життя українського табору було дуже живе, але табір ще лише на яких сімдесят відсотків був український — решта російські старшини зі своєю пекуючою ненавистю до нас, з пиятикою, дурними одесько-київсько-подільськими піснями міського шумовиння, наявіть з дрібними крадіжками. Потроху на їх місце мали прийти українці.

Я з головою пірнув у цю атмосферу українства і старався по змозі вкласти і свою працю до загальної. Мос знання української мови, що я здав її практично з дитинства, вимагало ще й теоретичного доповнення. Я брав участь в перекладах з німецької на українську для стінних газет, малював дещо для театру, багато читав.

Союз Визволення України поставив нам бібліотеку й польські газети. На однім зі свят я вперше почув український гімн. Пригадую, як він зворувив мене. Всі ми потроху зростали у своїй свідомості, як сини української нації й зростали разом у певну національно-духову одиницю. Нас ціхував ентузіазм й бажання посвятитись для відродження нашої батьків-

---

жець Осип, що був вже командиром роя під Козиром, багато інших, а між ними обидва побратими Татяна і Олена, що оповідають, лягли побіч, виручуючи один одного останнім набоем, вистрілявши всю свою амуніцію під зливним огнем ес-есів.

Не стало також Залужжя. Лише попелища і обгорілі димарі на місці, де цвіло, буяло, зелене, розлоге селище. Шістнадцять трупів — переважно старих жінок і малих дітей знайдено на пожариці і поховано у спільній могилі на горі біля того місця, де свого часу прощалися Троян і Віра. Понад п'ять сотень людських душ залишилось без даху над головою.

А був травень, розцвітав боз, по запорізьких гаях лящали солов'ї.

—о—

Роман „Чого не гоїть огонь”, уривок з якого надруковано, готується до друку у в-ві „Вісник”. В кінці першого кварталу ц. р. вийде книга на 300 ст.

щини. Переважно ми були молоді. Старшини активної служби, т. зв. кадрових, було між нами лише кілька. Але знайшовся з-поміж нас і один полковник і то з освітою академії генерального штабу і з найвищою нагородою — хрестом св. Юрія. Цікаво, що при положенні за його геройську поведінку австрійці лишили йому його кавказьку шаблю і вона висіла на стіні в його кімнаті.

Походив він, здається, з Херсонщини, де в передвоєнних роках працював у кооперації. Перед тим залишив був активну службу в армії, як казали, через особистий конфлікт з якимсь своїм начальником на тлі зачепленої амбіції. З початком війни був мобілізований і командував полком. Прізвище його було Перлик.

На тлі підхмільної картъожно-гуляцької публіки російських старшин виділявся він солідністю, знанням, користувався великою пошаною. Коли почалась українізація табору він просив дати собі відповідну літературу з українознавства, замкнувся в кімнаті на пару тижнів, курив певно так, що дим з комина йшов і виїшов до нас свідомим українцем. Українську мову, українське село, українську стихію він уже пізнав з дому. Прилучення його до нашої громади було великим приданням. Він став головою українського табору в Йозефові.

Високого росту, коренастий бльондин, виглядав він цілком, як наш дядько-хлібороб з-за плуга. Сказав би, що навіть ходив як степовик, не говорячи вже про рухи й міміку.

Були ще два капітани — Ганджа і Пилипенко — чернігівці. Про них докладніше згадаю пізніше. Далі — кілька поручників і підпоручників, між ними і я, а решта пралорщики, себто старшини лише воєнного часу. З них кілька було з вищою освітою, кілька студентів високих шкіл, а решта переважно сільська інтелігенція — головно учителі, лісові техніки, агрономи і т. д. Ціла українська громада числила яких 90 людей.

І от наше нормальне життя, наповнене українознавчою працею, підготовками до різних імпрез або переведенням їх, порушила не абияка подія. (Треба згадати, що в той час ішли вже мирові переговори у Бресті Литовськім). — Прийшла пропозиція від австрійського військового міністерства і то редакторана в такій загадково-невиразній формі: „Австрійське військове міністерство пропонує українським старшинам табору в Йозефові дати себе до розпорядимости міністерства для добра України”.

Скликали віче. Були гарячі дебати, які, очевидно, справи не вяснили, бо жадних додаткових інформацій ми однаково не дістали. Вислід — 60-ох нас зголосилися іхати у невідоме. Тягли жеребки, бо перша група мала складатися лише з тридцяти. Я попав у першу чергу.

За пару днів, одного березневого ранку, ми почимчikuвали через калюжі розмокачого снігу на залізничну стацію в супроводі австрійського гауптмана. Дістали вагон і поїхали — Бог зна куди.

Іхали ми так кілька днів. Часом затягали наш вагон на запасові рейки, де ми стирчали в торішніх мокрих бур'янах, часом цілий день, іноді причіпляли нас до якихось повільних тягарових потягів, якби намисно вимотуючи наші нерви... Виглядало, що поспіху в помочі Україні не було.

Супровідник наш, гауптман, не міг дати нам жадних інформацій.

Проте ми не хотіли зневірюватись. Наша віра в щасливий кінець нас не покидала, а силу, перебороти зневіру, ми знаходили в пісні. Співали, співали до хропти і дивились один одному в очі поглядами надії, що б то не було.

Допіру в Krakowі, вночі зайдов до нашого вагону залізничний старшина галичанин, радісно нас привітав і вяснив нам, чому так безконечно довго ідемо.

— Це був польський саботаж. Поляки мали великі впливи з верхівки до низу і робили все, що в їхніх силах, щоб нас затримати. Був це перший вияв однієї з тих сил, що невидимо поза лаштунками старались знищити те, що пізніше дістало назив „Сірої дівізії”, свідомої, дисциплінованої частини, цілковито відданої Україні. Пізніше ми пізнали надзвичайно впливову силу — большевизму, що часом діяв у формі „білогвардійській” і, очевидно, силу чисто „білогвардійську”, не згадуючи вже про німців.

Одного сірого мокрого дня ми зупинилися на якісь невеличкій стації. Наш гауптман повідомив нас, що ми приїхали. Напис на будинку був „Володимир Волинський”.

Перше враження було: сіре, непроходиме болото, що, як та каша у казці братів Грімів, заповнила собою вулиці, двори, городи, лізла через паркані; крила густим своїм килимом розбиті хідники і змушувала нас робити якісь акробатичні рухи. Розбиті й погорілі будиночки жидівських вулиць посилювали загальну гнітючість. Кілька жидів у традиційних лапсердаках нерішуче пробували задавати нам якісь питання.

Та нараз побачили ми величаву золоту куполю візантійської церкви — Володимирського собору. Минуле нашої батьківщини, з княжих часів, своїм золотим промінням огріло наші серця, підтримало віру в краще майбутнє. І це сіре болото здавалось нам вже рідним, бо була то наша українська земля. Було це 28-го березня 1918 року.

Зустріли нас кілька австрійських старшин на чолі з гауптманом Добусанським, очевидно поляком, який бодай зівав досить не зле українську мову. Він поінформував нас, що будемо формувати з полонених українську військову частину. Для цього призначено бувші касарні козацького Донського полку за містом, куди ми й доплентались гусаком, коли вже почало смеркати. Шукаючи де переночувати, надібали ми в пітьмі якісь невеличкі будинки, де мешкали колись родини офіцерів; роздобули десь трохи дощок, щоб запалити, позатуляли розбиті шиби і якось, хто на підлозі, хто на на дверях, заснули, підкурювані димом, що не хотів іти до коменів.

Так почалося формування „Сірої дивізії”.

Початок виглядав на якусь фарсу, або кпини. Вуло ясно, що поляки в команді армії роблять, що можуть, щоб з нашого формування нічого не вийшло. Почали нам приганяти якісь обдерті, мало на людей подібні, робітничі команди з полонених, що працювали у прифронтовій полосі при окопах. Вели іх до колишнього засміченого й забрудженого манежу з повибиваними вікнами і казали нам заохочувати їх до вступу в українську військову частину. З походження це були переважно москалі, які, очевидно, не думали вступати до нашого, як на початок, куреня, та ми іх і не хотіли. Така комедія тягнися аж до приїзду, за яких два тижні, гауптмана австрійського генерального штабу Петра Кватерника. І відтоді дійсно почалась організаційна праця з повним розмахом і темпом.

Кватерник — чорнявий чоловік з просіддю, середній на зріст, був типовим австрійським генерал-штаблером. Дотримувався всіх форм традиційного австрійського стилю, був певний себе і умів досягти чого хотів. З походження був хорват, вірний цісарському тронові, мав плечі у міністерстві. Брат його був начальником штабу австрійської армії на італійському фронти. Пізніше, за Павеліча, цей брат був хорватським міністром війни. Кватерник був добре ознайомлений з українською справою, — був деякий час при штабі Січових Стрільців. Знав досить добре російську мову і на ній звернувся до нас з першою промовою. Сенс її був: „хочете мати Україну, — будете мати! — не хочете, — не будете мати!” При тім вимагав стопроцентового вкладу праці, максимальних зусиль. Мені, як молодому кадровому старшині, що не зле знав німецьку мову, повелось стати адъютантом спершу куреня, далі полку, а потім штабу дивізії. Тому я мав змогу бачити і чути багато такого, що загалом дивізії не було відоме. „Історія Сірої дивізії” є вже давно написана Проходою і я не потребую входити в зайві деталі і статистичні дані. Хочу лише зафіксувати, оскільки мене пам’ять не зраджує, головне з того, що спостерігав і що може бути корисним. Спомини минулого важливі постільки, поскільки вони є трампліном для майбутнього.

Кватерник поінформував нас, що має бути сформована ціла дивізія з полонених у Австрії українських старшин і козаків (жовнірів). Дивізія матиме 4 полки піхоти, гарматний дивізіон, інженерну сотню, кінну сотню, обози та відповідні допоміжні майстерні, хлібопекарні і т. д.

Добровільно зголосених до дивізії старшин і козаків діставатимемо на будуче через табір полонених українців у Фрайштадті, куди ці добровольці будуть транспортувані, а пізніше по відповідній селекції, групами поступенно вливатись у кадри дивізії.

Дивізія має бути сформована солідно на місцях підвальниках національно свідомого козацтва та, по змозі, фахового старшинства. Цей момент — підкреслення фаховости старшинства нас трохи непокоїв, бо поміж кадрових старшин свідомих українців, як ми знали з власного досвіду, був малий відсоток. Ці свої побоювання, очевидно, ми довели до його відома і він

обіцяв старатись полагоджувати цю справу якнайкраще для добра дивізії, все ж зазначуючи, що нефахові скоро залишать дивізію, а з чим вона зостане?

Щодо організаційних форм, то він скільки був притом на австрійського взірця, хоч потім погоджувався на певні компроміси. Тут він зустрів сильну опозицію головно в особі паралельного начальника штабу дивізії капітана Пилипенка, — людини амбітної та енергійної, з певним досвідом штабової роботи, бо був певний час адъютантом при штабі одного з російських кавказьких корпусів. Але мав він у своїй вдачі велику хибу, — не умів з’єднати собі людей. Його задертий догори ніс, якби ілюстрував його погірдливі відношення до других. Не маючи вищої військової освіти, він не дуже орієнтувався в організаційних можливостях і йому здавалось, що те, до чого він привик, було найкращим. Дипломатом він теж не був і тому співпраця його з Кватерником кульгала.

Щодо відносин між Перликом і Кватерником, то воно були цілком добре. Обоє знаходили легко можливості порозумітись.

Заплянована Кватерником організаційна робота вимагала австрійських інструкторів і вони незабаром почали приїздити. Були це головно старшини і підстаршини — галичани, як інструктори при вишколі та німці і чехи, як інструктори при організації рахунково-господарської справи. Відносини між новоприбуваючими галичанами і нами наладналися дуже гарні. Це були медові місяці наддніпрянсько-галицького порозуміння. Всіх об’єднувала спільна ідея — відродження України.

Німці були байдужі, чехи як не нейтральні, то приховано ворожі.

З-поміж галичан-старшин, пригадую між іншими такі прізвища: сотник Мирон Луцький (пізніший голова „Сільського Господаря” у Львові), поручник Хронюват (пізніший директор „Маслосоюзу”), сотник УСС Іван Коссак, що був фактично дорадником Кватерника, сотник Стельмах, сотн. Слюсарчук, чотар Дубик, хорунжий Гринишин і інші, всіх, здається з тридцять старшин. Між ними дуже помітною фігурою був хорунжий (здається) Гаврилко — УСС — емігрант наддніпрянець, по професії різьбар.

Почалася жвава організаційна праця. Одночасно поблизу у Ковлі німці формували „Синю дивізію”, яка незабаром від’їхала до Києва. Це нас непокоїло. Ми відчували, що ми потребні на Україні і теж хотілось туди. Нас дратувало повільне формування і далекосяглі пляни Кватерника. Та він не поступався. Його погляд був: „не революція, а солідна будова армії на місцях підвальниках”. Він, як би перебирає на себе завдання українського генерального штабу. Були призначенні комісій для опрацювання нових військових статутів, комісія проектування уніформи для дивізії. Установлення форм організаційних він брав на себе. Заходив навіть у такі деталі, як звукові сигнали військові (сурми). Пригадую як він, роздобувши зі Львова потрібний музично-етнографічний матеріал, доручив капельмайстрові чехові виробити на піdstаві їх потрібні сигнали. Композитор Вінцковський з Перемиш-

ля, довідавшись про формування нашої дивізії, прислав кілька маршів власної композиції. Ми відразу відкинули довгополі і театральні та непрактичні, хоч може і дуже патріотичні жупани Синьої дивізії, але віддаючи дань романтиці відродження України, все ж запроектували сірі (з австрійського сукна) короткі жупани, які дещо нагадували шотландські спідниці своїми складками. Не буду входити тут в деталі уніформи, згадаю лише характерні відзнаки ранг на ковнірах — металеві колоски, — золоті для старшин, срібні — для підстаршин, які пізніше були затверджені урядом, як стали (традиційні) відзнаки для нашої дивізії назавжди.

Спостерігаючи зблизька працю Кватерника я по-дивляв його завзятість та енергію. Він працював майже щодня допізна вночі і нам не попускав, — ми мусіли працювати, як і в будень, навіть на перший день Великодня.

Часто чув я його телефонічні розмови з різними референтами в штабі армії чи корпусу: „Бабці свой ти розкажи! — Як не буде зроблено зараз же, за хвилю буду в тебе!” І дійсно часто вискачував миттє з будинку, сідав до авта, що все було напоготові і під пронизливі сигнали авта (соловей, чи канарок) мчав запорошеними вулицями Володимира переборювати якусь чергову польську перешкоду.

Призначався: „В поляках маєте страшних ворогів! Скільки мені нервів коштує стала війна з ними!”

Десь за місяць чи півтора, від початку організації дивізії, наші маленькі кадри, що ми їх склієли з тих, що зголосилися з прифронтових робітничих команд, поповнилися прибувшим із Фрайштадту цілим полком свідомих та ідейних козаків. — Це був вислід довготривалої праці „Союзу Визволення України”. Прибуття їх зі своїм прапором зі старшинами, що були вислані раніше (Ганжа, Сич, Сергієвський, Михальчук і, здається, Байка), було для нас велике свято. Ми наявно побачили, що дивізія дісталася хребет. Праця „Союзу Визволення України” і тих українських патріотів-галичан, що працювали у Фрайштадті не пішла намарно — ми дістали свідоме і патріотичне козацтво. Даліші поповнення до дивізії надходили всі через Фрайштадтський табір полонених українців. Там всі проходили школу українознавства, а перед від’ездом певний фільтр.

До штабу дивізії надсилали списки старшин охочих вступити до дивізії і тут, часом зі здивуванням, читав я прізвища декотрих моїх знайомих з полону, про яких і в гадці не мав, що стануть українцями. Декотрі з них колись були навіть дуже ворожко наставлені до українства. І треба ствердити, що раз перешовши переродження — лишились на все вірні Україні, а багато з них і голову свою за Україну поклали.

Між прибуваючими до дивізії старшинами був певний відсоток і прапорщиків з фельдфебелів та осіб не дуже ознайомлених з певними загальноприйнятими товариськими формами і тут Кватерник теж подбав, подаючи в делікатній формі довірочних наказів потребні інформації.

Незабаром у позеленілім навесну сквері, з підстриженою живою огорожою, проти головного будинку, де містився штаб дивізії, австрійські сапери змонтували чотири бараки — старшинські їdalynki. На стінах з'явились кольорові репродукції з історичною українською тематикою (вписані зі Львова). Велика зала, вона ж і їdalynka штабу дивізії, була дбайливо удеокорована нашими артистами. На фронті штабного будинку було прикріплено великий шильд з тризубом і написом: „1-ша стрілецько-козацька дивізія”. Це була офіційна назва, — в життєвій практиці назва була — „Сіра дивізія” — після сірого кольору нашої уніформи.

Від ранку до вечора на величезній площі відбувалися вправи. Очевидно, українська пісня висіла в повітрі, особливо, коли частини поверталися з вправ до касарень. „Ще не вмерла” співалась кожного вечора на молитві і довколишні жиденята, що бавились у піску, знали теж слово-в-слово наш гімн.

Великою подією було прибуття нашої уніформи — сірих жупанів. Взірець, в порозумінні з комісією, виготовив наш козак — фаховий кравець, що шив у Фрайштадті театральні костюми. — Приємно було глянути тепер на маршуєчу колону сірожупанників. Щоденні вправи, сонце, чисте повітря можливий харч, — зробили своє. Не можна було візнати вчораших полонених. — Дивізія дісталася своє обличчя.

Кашкети, шапки, штани, обмотки, для артилерії й кінноти чоботи, всі додатки й відзнаки ранг та родів зброй (нашивки з емблемами на рукавах) все, включно з відзнаками за стрільбу, було виготовлене на замовлення Кватерника в Австрії і в свій час було на місці. Все було розраховане на сім тисяч козаків.

Почали прибувати російські гармати, рушниці, шаблі, кулемети, австрійського візрія вози для обозів, полеві пекарні, кухні, збройні майстерні, шпитальні уладження і т. п. Все виглядало на дійсно солідне й пляноване формування. — Це і тішило нас, а разом зе більш спонукувало до охоти вже іхати туди, де ми потрібні, де на нашу поміч чекають.

Було чомусь гірше з кіньми, — це відкладалось на пізніше. Сказано було, що коні дістанемо з України, але мішана українсько-австрійська комісія, що їздila по коні до Одеси — вернулась ні з чим. — Коней, ніби, маємо одержати по повороті на Україну.

Гадаю, що вже десь в червні мали ми вже всі повнення в старшинах і козаках, що прибули з Фрайштадту. Дивізія вже уявляла з себе не лише військову одиницю, але й великий пропагандивний апарат, що незабаром мав великий вплив на цілу околицю. Концерти, вистави й особистий контакт з повертуючим додому селянством (це ж була перед тим прифронтова полоса) мали своє значення. Як мені розповідали, існував між козаками-старшинами фрайштадцями тайний комітет, що слідкував за різного роду підсиленнями і пролізлими провокаторами й агітаторами. Казали, що не один з них пішов на дно Стоходу.

Певно, що дивізія мала і свої хиби. Наприклад, брак революційного досвіду. Дисципліна старих часів тепер відновлена, — до певної міри в'язала пізніше багатьом руки щодо ініціативи. З цього пізніше ско-

ристали безвідповідальні егоїстичні амбітники, що з них повилазила пізніше т. зв. „отаманія” в негативному розумінні цього слова. Покищо все виглядало гаразд і можна було сподіватися найкращого будучого для нашої свідомої військової одиниці і найбільшої користі з неї для України.

Вечорами Кватерник з Косаком в супроводі нас двох адъютантів штабу, як тоді називано „значкових” — йшли на прогулянку на гору до великого, цвітучого, вишневого саду. Соловії розсипалися своїми піснями, українське ультрамаринове небо світило своїми яскравими зорями, долиною йшов туманець. Але Кватерник того нечув і не бачив. Він звірявся нам зі своїми плянами на будуче щодо дивізії. Казав: треба відпустити додому старші річники, поступово дати відпустки молодшим, одержати з Києва бракуючих нам кадрових старшин і зробити кадри для трьох дивізій. Одна стояла б у Володимирі, друга в Ковлі, третя в Луцьку — всі в хороненій від революції австрійській зоні. До цих кадрів треба влити свіжий набір новобранців не зіпсущих революцією в армії. Це, каже, — буде мурвана основа вашої української армії. — Не без того, що в цім напрямі підсовував йому думки його прибічник — дипломат сотник Іван Косак (помер в Києві по невдалі операції).

Тим часом події на Україні розгорталися незалежно від нас. Стався гетьманський переворот. Не можна сказати, щоб попередній республіканський уряд дбав про нас (не прислав ні разу хоч би вагон збіжжя, щоб підгодувати трохи бувших полонених), але бодай не шкодив. Дивізія була насторожена. Підходили не дуже потішаючі вістки щодо українськості гетьманського уряду.

Покищо у нас все лишалось по-старому. Дивізіонером далі був дуже популярний полковник Перлик, що умів з'єднати собі і старшин і козаків. В свій ядерних, повільно виголошуваних промовах до козаків, він умів відразу поставити справу ясно. Наприклад, — причина, чому москалі зазіхають на Україну: „пшенички їм захотілось!” А металеві колоски пшениці у нас пришіти на ковнірах, отже — ясно?

Тим часом зміни на Україні захотили нашого українського начальника штабу сотника Пилипенка до поїздки до Києва — зі звітом про стан дивізії. Він пояснював, що треба, щоб нас там не боялись і перевезли, як не до Києва, то бодай до Одеси. Невдовзі після його поїздки наступили зміни і в нас. Приїхала нова команда, цебто новий начальник дивізії, його помічник, полковники та начальник гарматного дивізіону, а разом з ними і спеціальна комісія, що мала перебрати від імені гетьманського уряду дивізію від австрійців.

Очевидно, пляни Кватерника, що до них все іронічно ставився сотник Пилипенко, тепер відпали. Незалежаром ми мали від'їхати на Україну.

Процедура перебрання дивізії тривала з тиждень і закінчилася великою парадою, на яку прибув команда австрійської армії цього фронту генерал Гайднігер. Парада була зфільмована фотографом австрійського міністерства війни. Було зроблено теж ба-

гато фотографій з груп старшин, а також з різних частин на вправах. Пізніше мені вдалося добути ці фотографії і частина їх є уміщена в 9 числі журналі „За державність”.

Крім нової команди дістали ми з Києва і дивізійного священика о. Іоана Теодоровича (теперішній український православний митрополит в ЗДА). Відбувались польові Служби Божі. Крім виконування священичих обов'язків читав о. Іоан для козацтва теж лекції з історії України.

Після перебрання дивізії від австрійського уряду відбулась присяга гетьманові. Були поодинокі випадки відмови від присяги. Ті, що відмовились — поїхали назад до полону, або просто втекли. Назагал було спільнє рішення виконати свій обов'язок супроти України, незалежно чи то буде республіканський чи гетьманський уряд.

Нове начальство незалежаром себе показало. Вже в своїй промові до зібраних підстаршин дивізії новий командант дивізії генерал Сокира Яхонтов сказав: „Пам'ятайте, що риба з голови гнє!” І дійсно почав „гнити”. За цілий час свого командування дивізію він був у Володимирі тільки сім днів — решту часу ужив на поїздки до Відня, а з Відня до Києва — купуючи у Відні, а в Києві продаючи жіночі панчохи. Його заступник полковник Пещанський колись в одвертій розмові в штабі згадав, що до революції генерал Сокира був без сокири, — просто Яхонтов. Коли ж обставини вимагали — причепив собі сокиру. Своє зробили і довгі запорізькі вуси з підусниками, які навіть Кватерникові заімпонували. Але недбалість його і нехайність були разючі. Чоботи були не чищені, пояса взагалі не мав, а сокиру (теж, щоб імпонувала) шаблю носив на скінній довосній портупеї. Так без пояса і дивізію вів на параді перед командантом австрійської армії.

Заступник його — полковник Пещанський лисий, з поголеною головою, що блицала як новий гудзик, з помальованими на чорно вусами, був все на струнко, — затягнений в новий сірий жупан, напудрений, напарфумований, він тільки цокав острогами і старався, мигаючи очима, второпати, що коло нього діється. Правдоподібно, второпатував не дуже, бо після повороту на Україну покинув жінку, оженився з молоденькою і скоро опинився у лічниці. Голова в нього почала киватися безперервно. Командантом першого полку став полковник Галляшовський. Від нього аж смерділо російською чорною сотнею і спиртом. Поводився — провокативно. Виглядало, що шукав цією дорогою нагоди, щоб свій полк знищити в той чи інший спосіб, цебто, щоб його розформовано, або, щоб козаки розбіглися.

Поведніка нового команданта 2-го полку полковника Троїнова була не менш разюча, — спосіб і ціль та ж сама.

На третій полк — перейшов полковник Перлик, але не надовго. Незалежаром він зник. Не дали йому можливості навіть попрощатись. На наш запит, де він подівся, дістали відповідь, що з огляду на те, що нерви його були не в порядку, відвезено його до лічниці

для нервово хворих. — Допіру тепер я довідався, що полк. Перлик пізніше таки дістався на Україну і згинув на Полтавщині у протибільшевицькім повстанні.

На четвертий полк — прийшов новий командант полковник Гудима. Маломовний, сивіючий, який прихованій під дашок свого кашкета — він більше спостерігав, як виявляв свою позицію. Гармаш — сотник Таранщенко чомусь за кілька днів по приїзді повернувся до Києва і більше до дивізії не приїздив.

Очевидно, провокативна поведінка більшості нового командного складу викликала поміж старшинами і ко-заками велике обурення, але до якогось часу все назовні виглядало ніби спокійно. Та одного пам'ятного дня стала майже катастрофа, — було розкидано летючки від таємного козацького комітету з закликом тікати на Україну, бо загрожує нам поворот до полону. Здається, такий замір у деяких з полковників дійсно був — повернути до полону свідомішу частину козацтва, про що загрожені і довідались, а у висліді були летючки — тікати.

Певний процент утікачів на Україну все був і ми цим мало журились, — був це природний процес від-ціджування. Свідоміше козацтво не втікало, та цим разом якраз навпаки — втікали свідоміш і то ма-сово серед білого дня — майже демонстративно. — Старшинство вхопилось переймати, переконувати і якось під вечір хвиля втечі утихла, але багато добро-го вояцтва дивізія втратила. Отже Сокира, Галятовський і Троянів своє діло таки зробили, хоч і не на сто процентів.

Незабаром почалась підготовка до від'їзу на Україну. Вислано було квартир'єрів. Довідались ми, що перевозять нас не до Києва, ані до Одеси, тільки на села на Чернігівщину, на протибільшевицький фронт.

Чому так сталося? — Не знати! Може це був іспит для дивізії? Може якісь інші причини? — Логічно було б, що ми, як зформовані під опікою австрійської армії, мали б переїхати до південної частини України, що була зайнята австрійцями. Та був там Василь Вишиваний, Січові стрільці. Можна було припустити, що гетьманський уряд боявся, щоб ми не підперли австрійських плянів щодо Вишиваного. Та в цім був би поінформований Кватерник. — Але, коли мені трапилося в 1939 році, після Хустянської трагедії втекти до Югославії з Хусту, здібати у Загребі Кватерника*), я питав його, як стояла ця справа з Вишиваним. — Але він рішуче заперечив про існування таких плянів.

*) Кватерник після розпаду Австрії, не маючи зможи, як хорват зробити у Югославії військової кар'єри, взявся, при матеріальній допомозі хорватських емігрантів в Америці, до організації молодого хорватського ремісництва, організуючи фахові школи, гуртожитки і т. п. Створилася дуже солідна організація, яка відіграла не аби яку ралю у створенні свідомого патріотичного хорватського ремісництва.

Пізніше, за Павеліча, коли створювалась хорватська армія, він повернувся знову до війська і перебираючи десь у Далматії касарні від сербів, був застрілений сербським вояком.

Як би то не було, але ми, після шестимісячного формування у Володимири Волинськім вже поверталися на Україну, і то в північну її частину, зайняту німцями до Конотопу, Кролівця, Алтинівки, Коропа, Батурина.

Поверталися ми як вишколена, патріотична, свідома військова одиниця, але без голови, бо голову, що нею фактично був полковник Перлик, нам було від-тято, а приставлено тимчасово гнилу — Сокиру — Яхонтова, який до дивізії вже не повернув, зробивши своє діло, а кілька років пізніше, як більшевицький агент був заарештований у Варшаві і виміняний більшевиками за якогось польського шпигуна. Зробивши свою роботу — не повернувшись до нас ні полковник Пещанський, ні Галятовський, ні Троянів.

Один з українських старшин, що працював в ті часи у генеральнім штабі в Києві твердить, що генерал Какурін від якого залежало призначення вищих старшин на посади, — як пізніше виявилось, був на більшевицькій службі і, очевидно, робив доручену йому роботу.

Щодо полковника Галятовського, то чорносотенний дух його потягнув його до т. зв. „Кірпічовської дружини” і він був забитий під час повстання проти гетьмана коло Красного Кабачка. Алькоголік у Кабачку (корчомці) і помер.

Д-р Ол. Соколишин

З ДІЯЛЬНОСТИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ПРИ ГОЛОВНИХ УПРАВАХ ООЧСУ - СУМА В НЮ ЙОРКУ

Вже п'ятий рік працює в Нью Йорку Український Народний Університет (УНУ). Перша його інавгураційна лекція відбулася 5-го грудня 1953 р. із виступом проф. Ол. Оглоблина. УНУ очолював покійний Мих. Комарницький, а зараз др. Яр. Гриневич. Випущено друком ряд його лекцій окремими публікаціями. В органі Г. У. ООЧСУ — Вісник-у, що річно підводилося його підсумки й осяги. Після придбання Дому Організації Визвольного Фронту в Нью Йорку для УНУ приділено окрему кімнату. Від 26-го жовтня 1957 р. по день 27-го грудня 1958 р. відбуто 10 лекцій. Наводжу їх в хронологічному порядку:

26. жовтня 1957 р. д-р Ол. Домбровський: „Ідеологічні підстави так званої більшевицької етики”;
23. листопада 1957 р. Д-р Яр. Гриневич: „До проблеми по-чуття меншевартости в українському житті”;
7. грудня 1957 р. ген. Павло Шандрук: „Оборона Збруча 1919 р.”;
- Дня 1 лютого 1958 р. ред. Яр. Курдидик: „Сучасний склад української армії”;
- 8 березня 1958 р. Д-р Яр. Гриневич: „Історія мряковиння московської душі”;
- 7 квітня 1958 р. проф. Ів. Вовчук: „Україна по обох боках греблі і наші завдання”;
- 27 квітня 1958 р. ред. Іван Попович, голова КУВПО, Париж: „Українське зорганізоване робітництво на чужині в активній визвольній боротьбі за українську суверенну державу”;
- 12 червня 1958 р. ред. В. Леник: „Життєві проблеми українців в Німеччині й інших країнах”;
- 30 жовтня 1958 р відзначено 40-ву Річницю Листопадового Зриву,

ЗА СПІЛЬНУ СПРАВУ — СПІЛЬНИМИ СИЛАМИ

Наша дійсність так багата на всякі більші й менші події, що ми часто за їх навальностю не помічаємо й таких, що їх оминати нашою увагою аж ніяк не слід. В 1958 році ми були свідками збігу трьох фактів, які мають далеко не другорядне національно-політичне значення.

Так:

В Нью Йорку видавництво „Книгоспілка” закінчила видання 10-томової Історії України-Руси М. Грушевського та оголосила передплату на видання його ж Історії Української Літератури.

В Києві нарада істориків при Академії Наук УССР ухвалила постанову про „створення” та видання впродовж 7-10 років багатотомової (12-14 томів) Історії Українського Народу. А щоб це здійснити, ухвалено в найближчі роки підготувати декілька сот молодих учених істориків, які могли б таку велику працю написати. З тією ж метою ухвалено розбудувати Інститут Історії при Академії Наук УССР, організувавши його відділи в найбільших містах України (Харків, Дніпропетровське, Одеса).

Нарешті, в Нью Йорку політично різокольорова еміграція москалів оголосила, що її витвір „Бльок народов России” вже має написану й готову до друку книжку, якій дано голосну назву: „Неизвращенная История Украины-Руси”.

Так назовні просто й буденно виглядає суха видавничка хроніка. Насправді ж все це далеко не так просто. Поміж усіма згаданими фактами існує якийсь причинний зв’язок і якась єдина первопричина, на яку різні, поміж собою ворожі, табори кожний по своєму зареагували.

Перше всього кидається в очі те, що українські (а може й не українські) історики в Києві дістали боєве завдання написати аж 12—14 томів Історії Українського Народу. І це в той час, як по-перше: український народ вже має досі науково неперевершенню пра-
виступами Сотн. Волосянського: „Слопин про Листопадовий Зрив” та д-р Яр. Гриневич: „Листопадові події”; 15 листопада 1958 р. письменник Улас Самчук. „Чи буде третя світова війна”; 29 листопада 1958 р. Жива газета. Відкрив і провадив голова Другого Відділу ООСЧУ міг. Матвійко. Виступали: Д-р Ст. Галамай: „Огляд міжнародних подій”, проф. Мик. Чирковський: „Найважніші економічні події останнього часу”, о. парох Юліян Катрій ЧСВВ: „Василіянський чин, його історія, діяльність і організація”, та інж. Евген Маланюк: „Літературний образ Леоніда Мосен-дза”. Дня 27 грудня 1958 р. відбулася остання за той рік Жива газета з виступами: Д-р Ст. Галамай: „Огляд міжнародних подій”, Анатоль Бедрій: „Україна й Китай” та ред. Вячеслав Давиденко: „Черговий злочин Москви”.

Адміністративний Другий Відділ ООСЧУ в Нью Йорку, який дня 24 січня 1959 р. відбував свої Загальні Річні Збори, на яких намітиться дальша праця при співчасті всіх Організацій Визвольного Фронту.

Цю з його історії М. Грушевського, а по-друге: в той час, як жадна інша нація советського „созвездія” чогось подібного не має й покищо не чути, щоб плянували мати. Очевидно, причину такої „зворушливої” уваги, такого „ліклування” українською науковою московсько-комуністичними володарів треба шукати в якихось підземних, покищо може лише ледве помітних, приглушених і нам на еміграції ще не відомих процесах національного збудження й спротиву широких українських народних мас. Так часті лайлові згадки в різного роду пресі СССР про „псевдо-науковість” та „буржуазно-націоналістичний” характер історичної концепції М. Грушевського свідчить про те, що ці концепції не дають спокою окупантам не лише тому, що вони не співзвучні советській історіографії, а більше тому, що вони находитя небезпечний для окупанта відгук в настроях і прагненнях народних мас на Україні. Так, мабуть, треба уявляти собі історію плянованої в Москві-Києві багатотомової Історії Українського Народу.

Ми є живими свідками й того факту, що появя на книгарському ринкові Історії України-Руси М. Грушевського викликала не аби яке заворушення й метушню і в таборі чорно-біло-рожевої московської еміграції. Висунувши наперед (ніби як автора) свого сателіта „Бльок Народов России”, московська еміграція широким фронтом вирушила в наступ на українських „расчленителей-сепаратистов” зі своєю найновішою „науковою” збросю „Неизвращенной Историей Украины-Руси”. Влаштовується бали, публікується відозви, провадяться збірки й пожертви, збираються матеріали, робиться все можливе, щоб нагвалт випустити заповіджену книжку.

Білі й червоні московські імперіялісти, відчувши загрозливий для них відосередній рух українського народу, зімкнули свої ряди в єдиному, хоч і з різних соціально-політичних позицій, наступі.

Нашим національним обов’язком є далі продовжувати нести в світ велетенські національно-наукові праці М. Грушевського. Після закінчення видання Історії України-Руси на чергу мусить прийти не менш національно важлива його 5-томова Історія Української Літератури.

Загальнонаціональна справа може бути успішною лише тоді, коли вся нація є нею зацікавлена і бере в ній участь. Такі великі видання, як праці М. Грушевського є непосильні для окремих осіб чи навіть по-одиноких організацій. Участь в тому українського загалу є вирішальною, а формою активної та ефективної є кожному приступної участі є передплата таких видань. Ця форма подвійно зручна, бо вона і уможливлює здійснення нами того, що нам потрібно у нашій визвольній боротьбі, і дас змогу кожному доброму українцеві непомітно для свого бюджету набуты, що і йому самому і його нащадкам конче потрібно. Ми вже не саж так біdnі, щоб не мали змоги дозволити собі мати в хаті наукові праці нашого найбільшого ученого проф. М. С. Грушевського, хоча б таких як його Історія України-Руси та Історія Української Літератури. Набуваючи їх, робимо велику національну справу.

О. Ф.

ЗМІСТ „ВІСНИКА” ЗА 1958 р.

І. ЗАГАЛЬНО-ПОЛІТИЧНА СИТУАЦІЯ

1. П. Половецький — „Маленькі” помилки містера Джорджа Кенана
2. І. В-к — На Сході напруга зросла
3. Заява Антикомуністичної Ради Народів
4. А. Юрченко — З приводу 40-річчя совєтської армії
5. А. Орликовський — Польща, як її бачать поляки
6. З конференції для підготовки Світового Протокомуністичного Фронту
7. І. В-к — Мексика — етап
8. І. В-к — Четверта республіка дотліває
9. С. М. — Листи до любезних земляків
10. А. Орликовський — Мораль Берестейського трактату
11. Поль Половецький — Таємнічі сторінки
12. А. Орликовський — З приводу візиту Насера до ССРР
13. І. В-к — До подій на Середньому Сході
14. Поль Половецький — Від „Собачого остріва” до „На вершинах”
15. І. В-к — З ким вони?
16. Йосиф Мацкевич — Політика Гомулки
17. М. Сердюк — Іншої розв'язки немає
18. І. Хорольський — Тайванський двобій
19. І. В-к — Шах в Берліні
20. А. Орликовський — Нова фаза холодної війни з Югославією

ІІ. СВІТОГЛЯДОВО-ПОЛІТИЧНА ТЕМАТИКА

1. І. Вовчук — Державу завойовано — нації не упокорено
2. Д. Донцов — Нерозрита могила
3. М. Кушнір — Капіталізм і безробіття
4. М. Кушнір — Нові шляхи Ісламу
5. І. В-к — „Повертається вітер на круги своя”
6. ** — Три постаті — одна ідея
7. Д. Донцов — Ерихонський комплекс
8. Е. М. — Листи до любезних земляків
9. С. Галамай — Про елементи сили нації
10. Дід Охрім Таракуцька — На різні теми
11. І. В-к — Відносини унормовано
12. П. Шандрук — Визвольні рухи — найсильніша зброя свободи
13. ** — Пожовкілі сторінки
14. Historicus — Імперське коріння большевизму
15. Д. Д. — З приводу однієї „ресесії”
15. Б. Г. — Нотатки без такту і не в такт
17. Е. М. — Дмитро Донцов

ІІІ. ДО ДЖЕРЕЛ ДЕРЖАВНИЦЬКОЇ ДУМКИ

1. В. Трембіцький — До 40-ліття дипломатичних зносин Української Держави 1918-21 рр.
2. О. Лагутенко — Трагедія відступництва
3. І. В-к — На чорносотенських стезях
4. О. Н. — Нема про що сперечатися

	Ч. ч.
5. А. Орликовський — в 300-ліття Гадяцького договору	11
6. Ярослав Богдан Петришин — Людина науки	12
ІV. В ОКУПОВАННІ УКРАЇНІ	
1. І. Хорольський — Новітній виступ душогуба	2
2. П. Кізко — Контрасти деспотії	2
3. І. В-к — Черговий закрут на „крутому піднесенні”	3
4. В. С-ко — Шевченкові пам'ятники в Україні	3
5. В. Січинський — У справі пам'ятника Шевченкові у Харкові	4
6. І. Хорольський — З совєтської преси	4
7. А. Юрченко — Отарне обговорення	4
8. Поль Половецький — Три дати: 1891 — 1921 — 1933	5
9. Карай-Дубина — Фрагменти з голodomової облоги	5
10. Н. О. — Стратеги большевиків у московсько-укр. війні	6
11. І. В-к — Про уніфікацію заготівельної системи	7
12. М. Величківський — Москва споює населення	7
13. Читач — Чужинець про голод 1932-33 рр.	7
14. І. Хорольський — Ю. Смолич грає в підкидного	9
15. ** — Дев'ята Протестаційна Зустріч в Бафalo	9
15. В. Щербій — Як український Дітройт зустрів Я. Стецьку	9
17. ** — Гетьманський Конгрес у Дітройті	9
18. Поль Половецький — Голодові фантасмагорії	10
19. А. М-н — Досвід перетворення	11
20. Ст. Ленкавський — Про зозулине яйце на цвінтари померлих голодовою смертю	12
21. І. Вовчук — Дозвольте подумати	12
V. ЛІТЕРАТУРА, КРИТИКА, МИСТЕЦТВО	
1. Ю. Липа — З поеми „Сімнадцятий”	1
2. Г. Чупринка — Маніфест	1
3. Л. Старицька-Черняхівська — Останній сніп	1
4. Ф. Одрач — Несамовитий рейд	1-2
5. Ікер — До Володі Сосюри послання	1
6. М. Філянський — Київ	1
7. М. Щербак — Із циклю „Крим”	2
8. У. Самчук — „Інженери людських душ” спочивають	2
9. Поль Половецький — Торжество вампірів	3
10. В. Лесич — На запіллях бунту	3
11. В. Т. — На світовій музичній естраді	3
12. О. Лятуринська — Великдень	3
13. П. Степ — Тіні — баллада	4
14. Л. Мосендрз — З моого шпиталю	5
15. Зінаїда Тулуб — Смерть гетьмана	5
16. М. Бутович — Дід Ладо	5
17. В. Лесич — Нова книжка	5
18. Ф. Одрач — Панське майно — найбіднішим	6
19. М. Щербак — Із циклю „Життя в ярмі”	6
20. Я. Г. — До сонця, вітру і весни	7-8
21. О. Д. — Баллада про плуг	7-8
22. М. Щербак — Київські сонети	7-8
23. ** — Можливе чи неможливе	7-8
24. М. Пронченко — Я пів землі пройшов	9
25. Ф. Одрач — Ботокуди	9

Ч. ч.	
26. Е. М. — Польські літературні справи	9
27. І. Вовчук — Корайдна критика	10
28. А. Юриняк — Кремлівсько-київські „поетичні” зигзаги	10
29. В. Лесич — Із недрукованих поезій	10
30. Анна Франко-Ключко — Брати Карамазови на екрані	10
31. Е. М. — Дещо про польськосьць	11
32. П. Кізко — Осінь	11
33. М. Щербак — Вогненне слово	11
34. Ю. Мартич — Безсмертні серця	11
35. Томас Стірнс Еліот — Подорож трьох мудреців	11
36. Я. Г. — З-за грат	12
37. В. Лесич — У забуття поволі тонуть	12
38. Ф. Одрач — Невдала виправа	12
39. М. Утриско — Промінь в темряві	12
40. Я. Гриневич — Казка про Івасика-Телесика	12
41. Е. М. — Антологія української поезії	3
42. Е. М. — Історія української літератури	10

VІ. НАРИСИ І СПОГАДИ

1. Марко Ницький — Кость Цъмоць Модест	1
2. А. Юрленко — В 50-ту річницю смерті українського драматурга	3
3. Е. М. — Листи до любезних земляків	4-9
4. Е. М. — Подебради	4
5. Е. М. — Д-р Олександр Плітас	5
6. М. Бутович — Полон генерала Корнілова	6-7-8-9
7. І. Хорольський — Кібуци в Ізраїлі	7-8
8. Е. Чикаленко — Зустріч з двома культурами	7-8
9. Борис Гомзин — Спомини	10-11
10. М. Бутович — Сіра Дівізія	11
11. ** — Симон Петлюра незнаний	12
12. П. Шандрук — В обороні Збруча 1919	1

VІІ. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНЕ ЖИТТЯ

1. ** — Хто каламутить	1
2. А. С. — Пан генерал в поході за окреме свято	1
3. М. Чировський — ЗДА і проблема міжнародної господарської співпраці	2-3
4. О. Соколишин — Почесне завдання українського студента	2
5. П. К. — Лід проломано	2
6. Б. Романенчук — На Сході без змін	3
7. Р. К. — Плечима до плечей	3
8. ** — Що говорять числа	3
9. Людомир Фрейшенко — Провал соціалізму	4
10. Людомир Фрайшенко — Російська революція	2
11. ** — В обороні національної чести	4
12. І. Вовчук — Хто ж на тій дорозі?	4
13. М. Дужий — Театр — національна конечність	5
14. Н. А. — Замовкає річ	5
15. Е. М. — Нотатки	6
16. Н. А. — Без політики	6
17. М. Чировський — Про соціальне законодавство ЗДА	7-8-9
18. М. Т. — Німецькі загравання з поляками	7-8
19. А. Шум — Дещо про містику	7-8
20. Н. А. — Для кого така інсценізація?	7-8
21. І. Вовчук — Відповідь на листа	9
22. Т. Царик — Зустріч з Меншиковим	7-8
23. А. Орликівський — Польська відповідь німцям	9

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБОРОНИ ЧОТИРЬОХ СВОБОД УКРАЇНИ

повідомляє, що

7 і 8 лютого 1959 р., в Нью Йорку
відбудеться

Х-ий З'ЇЗД ООЧСУ

(Дім Визволального Фронту, 315 Іст 10 вул.)

ПОРЯДОК НАРАД:

СУБОТА, 7-го ЛЮТОГО:

- Реєстрація делегатів і гостей — від 10 — 11 год. ранку
- Відкриття З'їзду — о год. 11-ї дні
- Вибори керівних органів З'їзду
- Відчитання та прийняття протоколу IX З'їзду
- Звіти голови та членів Головної Управи
- Звідомлення Контрольної Комісії
- Запити і дискусії над звітами

НЕДІЛЯ, 8-го ЛЮТОГО:

- Заключне слово голови і членів Головної Управи
- Уділення абсолютній уступаючій Управі
- „До проблеми малоросіянства” — доповідь Е. Маланюка
- Обмін думками після доповіді
- Затвердження бюджету Головної Управи і фін. плянів Відділів ООЧСУ
- Вибори Головної Управи, Контрольної Комісії та Організаційного Суду
- Схвалення резолюцій
- Внески та побажання
- Закриття З'їзду.

В СУБОТУ, 7-го ЛЮТОГО, О ГОД. 7-ї ВЕЧ.

ТОВАРИСЬКА ВЕЧІРКА-ЗУСТРІЧ

(Заля школи Св. Юра, при 6-ї вул. в Нью Йорку)

В програмі ВЕЧІРКИ-ЗУСТРІЧІ: Вступне слово голови Президії З'їзду, спільна вечера, привіти, мистецька програма за участю артистів: В. Шашаровського, А. Бучинської (скрипка), Валі Калин, Іванни Кононів, Марії Лисяк і Яр. Пінот-Рудакевича.

ВСТУП НА ВЕЧІРКУ-ЗУСТРІЧ — 3 ДОЛ.

Зaproшуємо Українські Організації і ВШ. Громадянство до участі у З'їзді та Вечірці-Зустрічі.

ГОЛОВНА УПРАВА ООЧСУ

Ч. ч.	
24. І. Хорольський — Вже й Іван Франко „антисеміт”	10
25. ** — Конгрес ПАВНА	11
26. В. Качмар — Перший листопад	11
27. Едвард М. О'Коннор — Американський політичний реалізм і СССР	11
28. ** — Конгрес у Гватемалі	11
29. Н. О. — Збори ЗУАДКУ	11
30. ** — Конференція ОВФ	11
31. ** — Під прaporом — Бог і Україна	12
32. ** — З'їзд українських письменників	12

VІІІ. БІБЛІОГРАФІЯ

В ч. ч.: 1, 4, 7-8, 10, 12.